

Nr 26

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken; given Stockholms slott den 14 februari 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i rättegångsbalken som har aktualiserats av det arbete på uppbyggnaden av ett rättsväsendets informationssystem (RI) som bedrivs inom justitiedepartementet. Detta arbete är ett led i strävandena att rationalisera de rättsvårdande organens verksamhet. I en första etapp av RI samordnas det allmänna kriminalregistret med det hos rikspolisstyrelsen förda s. k. personregistret och läggs om för automatisk databehandling i den datamaskinanläggning som styrelsen förfogar över. Uppgiftslämnandet från domstolar och andra myndigheter till registren skall samtidigt förenklas. Kopia av dom eller beslut som skall registreras skall användas som meddelande till registren i stället för uppgifter enligt de särskilda formulär som nu begagnas. Med anledning härav föreslås bl. a. att Kungl. Maj:t bemyndigas meddela närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut i brottmål. Avsevärda arbetskraftsbesparingar beräknas särskilt inom rättsväsendets olika organ.

Förslag
till
Lag
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, *dels* att 30 kap. 5—7 och 10 §§ rättegångsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i balken skall införas två nya paragrafer, 30 kap. 14 § och 45 kap. 18 §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

30 KAP.

5 §.

Dom skall ————— tilltalades försvarare; 3. parternas yrkanden och de om- 3. domslutet; ständigheter, varå de grundats; 4. domskälen med uppgift å vad i målet är bevisat; samt 5. domslutet.	4. parternas yrkanden och de om- ständigheter, varå de grundats; samt 5. domskälen med uppgift å vad i målet är bevisat.
--	---

Högre rätts ————— rätts dom.	
Äger part ————— 14 §.	

6 §.

I mål, som rör allenast ansvar för brott, må, om den tilltalade erkänt gärningen och annan brottspåföljd än böter ej ådömes, domen utfärdas i förenklad form. Dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, må ock utfärdas i förenklad form. Närmare bestämmelser därom meddelas av Konungen.

I mål, som rör allenast ansvar för brott, må, om den tilltalade erkänt gärningen och annan brottspåföljd än böter ej ådömes, domen utfärdas i förenklad form. Dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, må ock utfärdas i förenklad form.

7 §.

Innan dom ————— stadgar därom.	
Då huvudförhandling ————— domens meddelande.	
Avgöres mål ————— till parterna.	
Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domskälen och	Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domslutet och

¹ Senaste lydelse av 30 kap. 6 § se 1964:166 och av 30 kap. 7 § se 1956:587.

(Nuvarande lydelse)

slutet jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

(Föreslagen lydelse)

skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

När mål avgjorts, skall skriftlig underrättelse om utgången i målet snarast givas den tilltalade. Närmare föreskrifter härom meddelas av Konungen.

10 §.

Vad i 2 och 7 §§ är stadgat om dom äge motsvarande tillämpning i fråga om slutligt beslut. Å sådant beslut skola ock bestämmelserna i 5 och 8 §§ tillämpas, om frågans beskaffenhet fordrar det. Meddelas slutligt beslut i samband med dom, skall det upptagas i domen.

Vad i 2 och 7 §§ är stadgat om dom äge motsvarande tillämpning i fråga om slutligt beslut. *I den mån ej annat föreskrivits med stöd av 14 §, skola ock bestämmelserna i 5 och 8 §§ tillämpas å sådant beslut, om frågans beskaffenhet fordrar det. Meddelas slutligt beslut i samband med dom, skall det upptagas i domen.*

Äger part ----- 14 §.

14 §.

Närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut meddelas av Konungen.

45 KAP.

18 §.

Närmare föreskrifter om avfattning av stämningsansökan och stämning, som utfärdas av åklagare, meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer. Förordnande om ikraftträdande får begränsas till viss eller vissa domstolar och till vissa av de nya bestämmelserna.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 24 januari 1969.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LANGE, KLING, JOHANSSON, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF,

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet KLING, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *automatisk databehandling av dom i brottmål, m. m.* och anför.

I. Inledning

De rättsvårdande organen i vårt land — polis, åklagare, domstolar och myndigheter inom kriminalvården — är i stor utsträckning skyldiga att för central registrering och andra ändamål lämna uppgifter om brott och om dem som har dömts för brott. Uppgiftslämnandet och förandet av olika register är med nuvarande arbetsmetoder både tidsödande och kostnadskrävande. En viss dubbelregistrering är också oundviklig. Det är därför naturligt att man på senare tid riktat uppmärksamheten på de möjligheter den automatiska databehandlingen (ADB) erbjuder att rationalisera handläggningsrutiner av sådant slag. Genom en övergång till ADB kan uppgiftslämnandet begränsas och förenklas och dubbelregistreringen minskas. Samtidigt blir det lättare att få snabb information för olika ändamål.

I prop. 1968: 82 ang. ändring av bestämmelserna om strafföreläggande m. m. (s. 50—52) nämnde jag, att samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet (riksdagsberättelsen 1968: Ju 59) sedan en tid tillbaka undersöker möjligheterna att successivt bygga upp ett på ADB-teknik baserat, enhetligt informationssystem för rättsväsendet (RI). Jag omtalade vidare, att samarbetsorganet år 1967 lagt fram ett preliminärt förslag till ett delsystem för maskinell bearbetning av handlingar som upprättas i olika faser av förandet vid beivrande av brott. I en redan påbörjad första etapp av detta system läggs det allmänna kriminalregistret om för ADB. Avsikten är, att

registret skall samordnas tekniskt med det hos rikspolisstyrelsen förda s. k. personregistret (jfr prop. 1968: 1 bil. 4 s. 25, 28 och 70). Uppgiftslämnandet från domstolar och andra myndigheter till registren skall enligt förslaget samtidigt förenklas. Kopia av dom eller beslut som skall registreras skall användas som meddelande till registren i stället för uppgifter enligt de särskilda formulär som nu används. Samarbetsorganet har för detta ändamål föreslagit, att domstols avgörande i brottmål delvis avfattas enligt formulär på tryckt blankett.

Med anledning av den föreslagna omläggningen av domstolarnas uppgiftslämnande rörande domar och beslut i brottmål har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria angående formulär till dom i brottmål m. m. (Stencil Ju 1968: 5), vari bl. a. föreslås vissa ändringar i 30 kap. rättegångsbalken (RB).

Över departementspromemorian har efter remiss yttranden avgetts av justitiekanslern (JK), nedre justitierevisionen, riksåklagaren (RÅ), samtliga hovrätter, häradshövdingarna i Södra Roslags domsaga, Svartlösa domsaga, Uppsala läns norra domsaga, Östbo och Västbo domsaga, Skövde domsaga, Listers och Sölvesborgs domsaga, Frosta och Eslövs domsaga, Askims och Mölndals domsaga, Jösse domsaga, Jämtlands östra domsaga och Piteå domsaga, borgmästarna i Stockholms och Göteborgs rådhusrätter samt i rådhusrätterna i Uppsala, Hälsingborg, Sundsvall och Umeå, rådhusrätten i Jönköping, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, kontrollstyrelsen, riksdagens justitieombudsman Bexelius (JO), Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Juristförbund och Domstolarnas kanslipersonalförening. Häradshövdingarna i Södra Roslags domsaga och Piteå domsaga samt borgmästaren i rådhusrätten i Sundsvall har såsom eget yttrande åberopat det av Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare avgivna remissvaret.

Frågan om införande av skyldighet för domstol att delvis avfatta avgörande i brottmål enligt formulär har nu närmare övervägts inom justitiedepartementet. I anslutning till den nu berörda frågan har även tagits upp två andra spörsmål rörande ändring i RB, vilka har visst samband med samarbetsorganets förslag. Det ena gäller underrättelse till tilltalad om dom i brottmål och det andra anpassning av stämningsansökan och stämning, som utfärdas av åklagare, till ADB-rutiner.

2. Avfattning av dom i brottmål enligt formulär m. m.

2.1. Gällande ordning

Avfattning av dom och beslut i brottmål. Domstols avgöranden i brottmål delas efter sitt sakliga innehåll upp i domar och beslut. Enligt 30 kap. 1 § RB sker rättens avgörande av saken genom dom. Annat rättens avgörande träffas genom beslut. Beslut varigenom rätten på annat sätt än genom dom skiljer saken från sig är slutligt beslut. I fråga om övriga beslut skiljs i RB mellan beslut under rättegången och beslut i samband med dom eller slutligt beslut.

Föreskrifter om doms avfattning och innehåll finns i 30 kap. 5 och 6 §§ RB. Enligt 5 § skall dom avfattas skriftligen och i skilda avdelningar ange:

- 1) domstolen samt tid och ställe för domens meddelande,
- 2) parterna samt deras ombud eller biträden och den tilltalades försvarare,
- 3) parternas yrkanden och de omständigheter, på vilka de har grundats,
- 4) domskälen med uppgift på vad som är bevisat i målet,
- 5) domslutet.

I paragrafen föreskrivs vidare att högre rätts dom, i den mån det behövs, skall innehålla redogörelse för lägre rätts dom och att fullföljdshänvisning skall lämnas i domen. Enligt 6 § får dom utfärdas i förenklad form i två fall. Det ena gäller underrätts dom i mål som rör endast ansvar för brott, om den tilltalade erkänt gärningen och annan brottspåföljd än böter inte ådöms, och det andra dom varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom. Paragrafen ger Kungl. Maj:t befogenhet att utfärda närmare föreskrifter om dom i förenklad form. Sådana bestämmelser har meddelats i protokollskungörelsen (ProtK) den 26 september 1947 (nr 775). Underrätts dom får i nyssnämnda fall — med undantag för avgörande i militärt mål — skrivas i tabell eller på annan domsblankett. Formulär till domsblanketter har fastställts av Kungl. Maj:t. När domsblankett används får protokoll över förhandlingen i målet ersättas med anteckningar på blanketten. Överrätts dom får i förutnämnda fall tecknas på försättsblad, vid vilket fogas styrkt avskrift av den överklagade domen. I ProtK anges närmare vad överrätts dom i sådant fall skall innehålla.

Dom skall enligt 30 kap. 8 § RB sättas upp särskilt och skrivas under av de lagfarna domare som har deltagit i avgörandet. Rättens domar skall ordnas i nummerföljd efter tiden för deras meddelande och för varje år föras samman till en dombok. Domar som har skrivits i tabell förs samman i en avdelning för sig i särskild nummerföljd (9 § ProtK). Motsvarande gäller domar och beslut i militära brottmål vid domstol för avdelning av krigsmakten.

Åtal mot någon för flera brott (objektiv kumulation) handläggs enligt 45 kap. 3 § RB i regel i en rättegång. Detsamma gäller åtal mot flera för att ha tagit del i samma brott (subjektiv kumulation). Även åtal mot flera för skilda brott kan enligt paragrafen handläggas i samma rättegång. I samtliga nu nämnda fall brukar vanligen ges en dom beträffande alla åtal. Enligt 30 kap. 4 § RB är emellertid deldom tillåten under vissa förutsättningar. Handläggs flera åtal i en rättegång, får dom ges beträffande något av dem, även om handläggningen av de övriga inte har avslutats. Gäller åtalen endast en tilltalad, får sådan dom dock ges bara om synnerliga skäl finns till det.

Talan om enskilt anspråk i anledning av brott kan enligt vissa föreskrifter i 22 kap. RB föras i samband med åtal för brottet. Vid gemensam handläggning av åtal och enskilt anspråk gäller i princip de bestämmelser som reglerar brottmålsförfarandet. Av det enskilda anspråkets privaträttsliga natur anses emellertid följa, att tvistemålsreglerna skall tillämpas i vissa hänseenden även när anspråket tas upp i samband med åtal för brott. I skadeståndsdelen bör sålunda en brottmålsdom avfattas enligt reglerna i 17 kap. 7 § RB i stället för enligt 30 kap. 5 §. Tillämpning av den förra paragrafen medför dock bara den skillnaden, att den del av domen som innehåller parternas yrkanden, såvitt rör det enskilda anspråket, även skall redovisa deras invändningar och de omständigheter, på vilka de har grundats (se 17 kap. 7 § första stycket tredje punkten). Av vad som har sagts förut framgår vidare, att dom inte får utfärdas på domsblankett, när talan om enskilt anspråk har tagits upp i samband med åtal.

I fråga om slutligt beslut skall enligt 30 kap. 10 § RB föreskrifterna i 5 och 8 §§ samma kapitel tillämpas, om frågans beskaffenhet fordrar det. Meddelas sådant beslut i samband med dom, skall det tas upp i denna. Beslut, som inte är slutligt, skall enligt 30 kap. 11 § i mån av behov ange de skäl på vilka beslutet grundas. Meddelas beslut, varom nu är fråga, i samband med dom eller slutligt beslut, skall det tas in däri. För avfattning av beslut gäller i övrigt — bortsett från vissa regler om fullföljdshänvisning i 10 och 11 §§ — inga närmare föreskrifter.

I 30 kap. 13 § RB ges bestämmelser om rättelse av dom och beslut. Rättelse får ske, om domstolen på grund av anmärkning eller av annan orsak finner att dom eller beslut till följd av skrivfel, misräkning eller annat sådant förbiseende innehåller uppenbar oriktighet. Sedan parterna fått tillfälle att yttra sig, skall rätten i sådant fall meddela beslut om rättelse. Rättelsen antecknas på huvudskriften av domen eller beslutet eller — om beslutet tagits in i protokoll — i detta liksom på annan utskrift av domen eller beslutet, om det kan ske. Därvid anges dagen för rättelsen.

Den i RB föreskrivna ordningen för avfattning av dom och beslut äger på grund av särskilda bestämmelser tillämpning också i fråga om domstols avgörande i vissa speciella kategorier av brottmål, såsom tryckfrihetsmål (se 12 kap. 15 § och 14 kap. 5 § tryckfrihetsförordningen), mål om ansvar för

gärning, som är belagd med straff i vattenlagen (se 11 kap. 1 § fjärde stycket och 84 § vattenlagen), och militära brottmål (se 6 § militära rättegångslagen den 30 juni 1948, nr 472). Beträffande sistnämnda kategori kan anmärkas att avgörandet av saken i fullföljt disciplinmål enligt 51 § första stycket militära rättegångslagen skall ske genom beslut. I 1 § kungörelsen den 19 november 1948 (nr 674) med vissa föreskrifter om vad domstol har att iaktta vid handläggning av militära mål föreskrivs vidare, att dom eller slutligt beslut i militärt brottmål skall innehålla uppgift om den tilltalades fullständiga namn och registreringsnummer samt grad eller tjänsteklass. Av domen eller beslutet skall också framgå att avgörandet avser militärt brottmål.

Reglerna i 30 kap. RB gäller i princip även beträffande vissa andra avgöranden av domstol än dom och beslut i brottmål. Hit hör bl. a. avgöranden i en del mål som särskilt nämns i RB:s promulgationslag (RP), nämligen avgöranden i mål som avses i 17 § (talan mot någon som inte är tilltalad angående förverkande till det allmänna eller annan särskild rättsverkan av brott), 18 § (talan som förs särskilt angående utdömande av förelagt vite) och 19 § andra stycket (när mot någon som blivit dömd för brott vid domstol inleds förfarande, som avser undanröjande av påföljd och ådömande av annan påföljd för brott eller också annan åtgärd i fråga om ådömd påföljd). Vad angår sistnämnda kategori bör anmärkas att enligt 38 kap. 8 § första stycket brottsbalken (BrB) rättens avgörande av saken i vissa fall skall ske genom beslut. RB:s regler gäller enligt 21 § sista stycket lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff i tillämpliga delar också beträffande avgörande i mål om bötesförvandling. Rättens avgörande av saken sker i dessa mål alltid genom beslut (21 § tredje stycket nämnda lag). I 9 § kungörelsen den 2 oktober 1964 (nr 589) rörande tillämpning av bötesverkställighetslagen jämförd med 7 § andra punkten samma kungörelse ges vissa närmare föreskrifter om vad beslut i bötesförvandlingsmål skall innehålla.

Det kan tilläggas, att 30 kap. RB enligt 4 § lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet äger motsvarande tillämpning även på avgörande som meddelas i mål om intagning i arbetsanstalt.

Domstols uppgiftsplikt i brottmål. Domstols dom eller slutliga beslut i brottmål bildar utgångspunkt för en rad åtgärder av olika samhällseliga organ. Domstolarna har därför ålagts en vidsträckt skyldighet att underrätta andra myndigheter om innehållet i de domar och beslut som meddelas. Bestämmelser om sådan underrättelseplikt har med få undantag meddelats i administrativ ordning. I det följande lämnas en översiktlig redogörelse för hit hörande föreskrifter.

Till en första grupp kan räknas sådana bestämmelser som tar sikte på verkställandet av domstolens avgörande. Här kan främst nämnas kungörelsen den 6 november 1964 (nr 635) angående underrättelse

om dom i vissa brottmål m. m. Domstol är enligt kungörelsen skyldig att lämna underrättelse om dom och beslut beträffande den som ådömts annan påföljd än böter till såväl berörda myndigheter inom kriminalvården som vissa andra myndigheter som har att ta befattning med utslaget verkställande, t. ex. polismyndighet, bestraffningsberättigad befattningshavare vid krigsmakten, barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd och socialstyrelsen. Underrättelseskyldigheten fullgörs i regel genom att en eller flera avskrifter av domen eller beslutet inom viss kortare tid sänds till vederbörande myndighet. I några fall då underrättelse skall lämnas samma dag som avgörandet meddelas, får i stället för avskrift av detta sändas bevis om målets utgång, såvitt rör den dömda (domsbevis). I sådana fall skall avskrift av domen eller beslutet sändas inom en vecka efter utslaget meddelande. Domstolarnas uppgiftsplikt beträffande innehållet i meddelade domar och beslut kompletteras av en skyldighet att, sedan tiden för talan mot avgörandet har gått ut, lämna underrättelse huruvida den dömda fullföljt talan mot domen eller beslutet i den del som här är fråga om.

Böter som ådöms av domstol skall enligt förordningen den 14 december 1917 (nr 915) angående indrivning och redovisning av böter tas upp i saköreslängd. Detsamma gäller viten, egendom som har förklarats förverkad, straffskatt samt allmänna avgifter som ådöms jämte böter. I förordningen ges närmare bestämmelser om vad saköreslängd skall innehålla. Allmän underrätts saköreslängd omfattar kalendermånad, medan övriga domstolars (med undantag av krigsrätts saköreslängd) avser helt kalenderår. Hos häradsrätt förs särskild längd för varje kronofogdedistrikt inom tingslaget. Allmän underrätts saköreslängd sänds för varje månad till länsstyrelsen före utgången av nästa månad. Sådan saköreslängd får inte expedieras innan tiden för talan gått ut beträffande samtliga i längden upptagna bötesbeslut. Allmän underrätt skall vidare årligen lämna länsstyrelsen förteckning över de nästföregående år upprättade saköreslängderna. När annan domstol beslutat ådöma böter eller upphäva underordnad domstols bötesbeslut, skall två avskrifter av domen i erforderliga delar genast sändas till länsstyrelsen i det län där den bötfällda har sitt hemvist eller, i fråga om överordnad domstols dom, till länsstyrelsen i det län där den domstol som först dömt i målet har sitt säte. Saköreslängd som upprättas av annan domstol än allmän underrätt tillställs riksrevisionsverket. Formulär till saköreslängd fastställs av riksrevisionsverket i samråd med centralmyndigheten för administration och förvaltning av exekutionsväsendet.

Till den nu behandlade gruppen av föreskrifter kan också hänföras bl. a. sådana bestämmelser som rör särskild rättsverkan av brott. Domstol som meddelat dom eller beslut om förvisning av utlänning skall enligt 59 § utlänningskungörelsen den 4 juni 1954 (nr 457) inom sex dagar sända avskrift av domen eller beslutet till utlänningskommissionen och till vederbörande länsstyrelse. Sedan fullföljdstiden gått ut, skall domstolen ofördröjligen under-

rätta kommissionen om talan fullföljts eller inte. Om rätten enligt 330 § första stycket sjölagen förklarar någon förlustig behörighet att utöva sådan tjänst på fartyg, för vars utövande gäller särskilda villkor, skall enligt andra stycket i paragrafen sjöfartsstyrelsen ofördröjligen underrättas samt, i fråga om radiotelegrafist, även telestyrelsen. En liknande uppgiftsskyldighet är föreskriven i åtskilliga andra fall när någon döms för brott, som kan föranleda förlust av viss rättighet eller behörighet.

En andra huvudgrupp av regler om domstols uppgiftsplikt utgörs av sådana bestämmelser som syftar till att möjliggöra en i lag eller annan författning föreskriven registrering av brott och påföljder. Hit hör föreskrifter som reglerar skyldigheten att lämna uppgifter till det allmänna kriminalregistret, kontrollstyrelsens register rörande fylleri och vissa andra brott samt de körkortsregister som förs av länsstyrelserna. Här bör också erinras om reglerna om uppgiftsplikt till de centrala polisregistren, fastän sådan skyldighet f.n. uteslutande åvilar andra myndigheter än domstolarna.

Kriminalregistrets innehåll bestäms av reglerna i lagen den 22 maj 1963 (nr 197) om allmänt kriminalregister (KRL). Enligt 2 § första stycket KRL skall registret innehålla uppgifter angående dem som av svensk domstol har dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering (punkt 1), till slutet eller öppen psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller, om för brottet är stadgat fängelse, vård enligt nykterhetsvårdslagen (punkt 2) samt om dem som erhållit anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff (punkt 3). I registret antecknas däremot inte böter, överlämnande till vård enligt barnavårdslagen, ämbetsstraff, disciplinstraff för krigsmän och särskild rättsverkan av brott, t. ex. förvisning. I registret skall antecknas brottet samt uppgift om verkställd personutredning och om domen eller beslutet (2 § tredje stycket). Har brott, för vilket dömts till skyddstillsyn, enligt domen begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 33 kap. 2 § BrB, eller har i dom å skyddstillsyn meddelats förordnande om behandling enligt 28 kap. 3 § BrB, skall detta anmärkas särskilt (2 § andra stycket KRL). Enligt 3 § skall i åtskilliga fall också antecknas beslut om ändring av tidigare ådömd påföljd och åtgärder inom ramen för sådan påföljd. I 5 § 2 föreskrivs att registret skall innehålla uppgifter rörande beslut om resning som beviljats i mål, vari dömts till påföljd som skall antecknas i registret. Enligt 6 § tredje stycket antecknas vidare bl. a. svensk domstols beslut i fall som avses i 14 och 21 §§ nordiska verkställighetslagen den 22 maj 1963 (nr 193). Uppgift skall enligt 7 § 1 KRL utgå ur registret om överrätt genom dom eller beslut, som har vunnit laga kraft, frikänt den tilltalade eller dömt honom till påföljd som inte skall antecknas. Detsamma gäller bl. a. om domstol efter resning har meddelat dom eller beslut som avses i 7 § 1 (7 § 2 KRL).

I kungörelsen den 22 maj 1963 (nr 198) med vissa föreskrifter rörande

tillämpningen av KRL (KRK) regleras närmare hur domstols skyldighet att lämna uppgifter till kriminalregistret skall fullgöras. Enligt 1 § skall uppgift om dom och beslut som avses i 2 §, 3 §, 6 § tredje stycket samt 7 § 1 och 2 KRL lämnas till registret av domstol eller annan myndighet, som meddelat domen eller beslutet. Meddelande angående resning enligt 5 § 2 KRL lämnas av nedre justitierevisionen. Uppgift eller meddelande från domstol skall enligt 2 § KRK avfattas på blankett enligt de vid kungörelsen fogade formulären A (från underrätt) och B (från överinstans) i överensstämmelse med tryckta anvisningar till formulären. Uppgift eller meddelande skall undertecknas av lagfaren tjänsteman och sändas inom två veckor från dagen för domen eller beslutet. För uppgift om dom eller beslut som avses i 7 § 1 KRL gäller dock en tid av en vecka från det domen eller beslutet vann laga kraft. Vid formulären A och B fogas vissa formulär till rättsstatistiken (nr 20 resp. 23). Har uppgift till registret — bortsett från uppgift enbart för statistiskt ändamål — inte avfattats i föreskriven ordning, skall enligt 6 § ny uppgift fordras in. Finns det anledning anta att uppgift inte har lämnats, skall den likaså fordras in.

I anslutning till de nu berörda föreskrifterna om skyldighet att lämna uppgift till kriminalregistret bör även något beröras hur uppgiftslämnandet till de centrala polisregistren är ordnat. De grundläggande föreskrifterna om polisregister är meddelade i lagen den 9 april 1965 (nr 94) om polisregister m. m. (PRL). Enligt 1 § omfattar lagen register som förs hos rikspolisstyrelsen (centrala register) eller annan polismyndighet (lokala register) för att tjäna till upplysning om brott, för vilka någon har misstänkts, åtalats eller dömts, eller om någonsandel i övrigt. Det viktigaste av de centrala register som PRL omfattar är det s. k. personregistret. Detta innehåller beträffande varje registrerad person en sammanfattande redogörelse för vad som har blivit känt om honom. Vilka uppgifter som skall finnas i de register PRL avser regleras inte i lagen i vidare mån än att innehållet i polisregister enligt 2 § första stycket skall begränsas till uppgifter, som polisen behöver för att kunna förebygga och uppdaga brott samt fullgöra sin verksamhet i övrigt. Enligt 2 § andra stycket meddelar Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, rikspolisstyrelsen närmare föreskrifter om innehållet i polisregister och om uppgifter till sådant register. Sådana föreskrifter har meddelats dels i kungörelsen den 9 april 1965 (nr 98) om polisregister m. m. (PRK) dels av rikspolisstyrelsen med stöd av 3 § PRK. I detta sammanhang skall endast de senare föreskrifterna beröras. Enligt 3 § PRK kan rikspolisstyrelsen förordna att polischef skall lämna styrelsen uppgift om den som är misstänkt för brott, vars registrering är av särskild betydelse för brottsspaning. Har sådan uppgift lämnats, skall polischefen underrätta styrelsen, om den som uppgiften avser inte längre är misstänkt för brottet. Genom den s. k. personbladsrutinen, varom anvisningar har utfärdats av rikspolisstyrelsen och riksåklagaren, får rikspolisstyrelsen sedan år 1967

från polis- och åklagarmyndigheterna uppgifter om personer som misstänks för brott (med vissa undantag). I denna rutin ingår även uppgift till styrelsen om dom i brottmål, s. k. domsuppgift (personblad 0). I sådan uppgift redovisas bl. a. av domstolen tillämpade lagrum, brottsbenämning, antal brott, tid för brott och påföljd. Uppgiften fylls i av åklagare, som sänder den till rikspolisstyrelsen. Samtidigt skickar denne uppgift om domens innehåll också till vederbörande polischef.

Enligt 1 § kungörelsen den 17 juni 1955 (nr 512) angående skyldighet för domstolar m. fl. att lämna vissa uppgifter till kontrollstyrelsen skall domstol meddela styrelsen om någon genom dom, som vunnit laga kraft, funnits skyldig till fylleri eller annat i paragrafen särskilt uppräknat brott eller annan straffbelagd handling, som enligt vad utredningen visar begåtts under påverkan av alkoholhaltiga drycker. Uppgift skall sändas in så snart det kan ske av den domstol, som sist handlagt målet, dock senast inom 14 dagar efter det att domen vunnit laga kraft. Enligt 3 § skall även beslut om resning, återställande av försutten tid eller undanröjande på grund av domvillan anmälas till kontrollstyrelsen, om beslutet rör tidigare insänd uppgift. I sådant fall skall också sändas meddelande till styrelsen, om den som avses med uppgiften frikänns. Rapporteringen till registret sker på blankett enligt formulär, som fastställs av kontrollstyrelsen (7 §).

I 80 § 2 mom. vägtrafikkungörelsen den 7 december 1951 (nr 743) föreskrivs att domstol ofördröjligen skall lämna uppgift till länsstyrelses körkortsregister, när körkortsinnehavare funnits skyldig till brott som anges i bestämmelsen (vissa trafik- och tillgreppsbrott, fylleri samt en del andra brott, vilka föranlett annan påföljd än böter). Underrättelseplikten fullgörs genom att rätten sänder avskrift av domen jämte uppgift om numret på den dömdes körkort till den länsstyrelse som utfärdat detta. Motsvarande skyldighet åvilar domstol, som eljest meddelat dom eller beslut i mål, vari lägre domstol eller befattningshavare vid krigsmakten haft att sända avskrift av domen eller beslutet. Nedläggs åtal eller frikänns den tilltalade skall, om körkortet återkallats tills vidare eller beslut meddelats om dess omhändertagande, länsstyrelse som utfärdat körkortet ofördröjligen underrättas av domstolen.

Till en tredje huvudkategori bestämmelser om uppgiftsplikt kan hänföras föreskrifter som tillkommit för *a n d r a ä n d a m å l* än som har berörts i det föregående. En undersökning av dessa regler visar, att de grovt sett kan delas upp i tre grupper. En grupp avser sådana fall då någon dömts för viss typ av brott, som utöver påföljden inte föranleder särskild rättsverkan men varom underrättelse likväl skall lämnas till en eller flera berörda myndigheter. Som exempel härpå kan nämnas den i 13 § 3 mom. narkotikaförordningen den 14 december 1962 (nr 704) föreskrivna skyldigheten att underrätta socialstyrelsen om dom i mål om ansvar för brottsligt förfarande med narkotika. En andra typ av regler rör domstols skyldighet

att till vederbörande länsstyrelse lämna uppgift angående beslut om återbetalningsskyldighet till statsverket beträffande ersättning av allmänna medel som utgått i samband med rättegång, se främst 13 § kungörelsen den 10 juli 1947 (nr 642) med bestämmelser angående vissa kostnader vid domstol. En tredje typ av föreskrifter rör uppgiftsplikten till rättsstatistiken. I det följande skall endast de sistnämnda reglerna beröras något närmare.

Domstolarnas uppgiftsplikt till rättsstatistiken regleras i kungörelsen den 22 oktober 1948 (nr 710) angående rättsstatistiken och i KRK. Uppgifterna lämnas på blanketter enligt formulär som fastställs av Kungl. Maj:t. Uppgifter rörande brott, för vilka har dömts till böter, tillförs dock rättsstatistiken främst genom att statistiska centralbyrån från länsstyrelserna får ett exemplar av de hos domstolarna upprättade saköreslängerna (se 4 § 7 mom. förordningen angående indrivning och redovisning av böter). För processtatistiken lämnar de allmänna underrätterna uppgifter om brottmål enligt formulär 1 och 1 A (arbetsredogörelse för år resp. halvår) och 8 (individualredovisning rörande slutligt avgjorda brottmål). Enligt formulär 8, som används även för kriminalstatistiken, redovisas mål angående ansvar enligt BrB (ej fylleri och förargelseväckande beteende) och tryckfrihetsförordningen samt enligt annan författning, såvida någon varit häktad eller den tilltalade helt eller delvis frikänts, förklarats fri från påföljd, fått påföljd eftergiven eller ådömts annan ansvarspåföljd än böter (dock ej konfiskation) eller såvida skadestånd yrkats. Hovrätterna lämnar motsvarande uppgifter enligt formulär 4 (arbetsredogörelse för kvartal) samt 10 och 11 (individualredovisning rörande besvärsmål resp. slutligt avgjort, vädjat brottmål). Dessutom lämnas uppgifter enligt formulär 8 för mål avgjort av hovrätt såsom första instans. I fråga om mål som avgjorts av högsta domstolen lämnas uppgifter från nedre justitierevisionen enligt formulär 6 (arbetsredogörelse för kvartal) och 12 (individualredovisning rörande slutligen avgjort mål). Från de fåtaliga brottmål, som handläggs av vattendomsstol, bortses i detta sammanhang. Uppgifterna enligt formulär 8, 10, 11 och 12 ligger till grund för den egentliga processtatistiken, medan uppgifterna i arbetsredogörelsen mera har karaktär av arbetsstatistik. Uppgiftsskyldigheten är begränsad så till vida som fullständiga uppgifter rörande de särskilt redovisade målen lämnas endast vart femte och vart sjätte år.

Domstolarna lämnar vidare uppgifter för kriminalstatistiskt ändamål (reaktionsstatistiken). Från formulär 8 hämtas sålunda uppgifter om frikännanden, böter (för brott mot BrB), ämbetsstraff, disciplinstraff för krigsmän, överlämnande för vård enligt barnavårdslagen (för »lindrigare brott»), överlämnande för vård enligt nykterhetsvårdslagen (i de fall påföljden ej skall antecknas i kriminalregistret), eftergift av påföljd, frihet från påföljd och vissa påföljdscombinationer. Dessutom hämtas från blanketten vissa uppgifter om bl. a. brott mot 4 och 5 §§ trafikbrottslagen. Som har nämnts förut lämnar domstolarna vissa uppgifter till reaktionsstatistiken i samband

med rapporteringen till kriminalregistret. Formulär 20 ger uppgifter om personer som av underrätt resp. överrätt i första instans har dömts till påföljd som skall antecknas i kriminalregistret. Från överrätt lämnas motsvarande uppgift enligt formulär 23. Formulär 21 innehåller uppgifter om personer som av underrätt har överlämnats för vård enligt barnvårdslagen för »grövre brott». Från överrätt lämnas motsvarande uppgifter enligt formulär 25.

2.2. Vissa statistiska uppgifter m. m.

Inom justitiedepartementet har gjorts vissa undersökningar av praxis i fråga om olika typer av domar i brottmål för att belysa möjligheterna att genomföra en formalisering av domsskrivningen i enlighet med samarbetsorganets förslag. Resultatet av undersökningarna berörs i det följande. Till en början redovisas vissa siffror ur den officiella statistiken.

Antalet slutligt handlagda brottmål vid de allmänna underrätterna åren 1965—1967 och målens huvudsakliga fördelning efter avgörandets art framgår av följande tabell.

Mål	År		
	1965	1966	1967 ¹
Hela antalet slutligt handlagda mål	112 075	122 771	131 871
Avskrivna	6 896	9 487	8 745
Avgjorda			
Redovisade enl. form. 8	38 602	43 578	46 094
Bötesförvandlingsmål	1 349	1 847	2 431
Andra	65 228	67 859	74 601

¹ Uppgifterna för år 1967 är preliminära.

De i föregående tabell redovisade målen fördelar sig efter domstolens sammansättning på följande sätt.

Mål	År		
	1965	1966	1967 ¹
Ensamdomarmål (inkl. notariemål) ²	37 700	45 134	59 732
Tremansnämndsmål ²	50 420	48 612	42 178
Mål med fullsutten nämnd	17 058	19 537	21 197

¹ Uppgifterna för år 1967 är preliminära.

² Med »ensamdomarmål» etc. avses sådana mål som kunnat handläggas i angiven ordning.

I följande tabell belyses hur de mål som har redovisats enligt formulär 8 fördelar sig efter huvudkategorier av brott och efter antalet tilltalade.

Påföljdskombination	År	
	1965	1966
Fängelse jämte böter	25	28
» » villk. dom	12	15
» » skyddstillsyn	168	259
Ungdomsfängelse jämte böter	—	—
Villkorlig dom jämte böter	1 001	1 344
Skyddstillsyn jämte böter	1 813	2 144
Vård enl. barnavårdslagen jämte böter	324	429
Avsättning eller suspension jämte annan påföljd	41	59
Andra kombinationer	27	29
Summa dömda till påföljdskombination	3 411	4 307

Inom justitiedepartementet har undersökts ett större antal domar för att utröna bl. a. frekvensen av olika partsställningar och ogillade åtal. Undersökningarna har avsett fem avdelningar av Stockholms rådhusrätt, Södertörns domsagas häradsrätt och Nedansiljans domsagas häradsrätt.

Vad först angår förekomsten av flera tilltalade eller målsägande i samma mål kan — utöver de siffror som har redovisats förut — nämnas följande. En genomgång av de domar som år 1967 meddelats av en trafikmålsavdelning vid Stockholms rådhusrätt visade, att fall med mera än en tilltalad förekom i 227 av totalt 1 894 domar (11,9 %). Motsvarande undersökning beträffande Södertörns domsagas häradsrätt gav till resultat 98 av 907 domar (10,8 %) och i fråga om Nedansiljans domsagas häradsrätt 20 av 260 domar (7,7 %). Vid nämnda avdelning av Stockholms rådhusrätt och vid Södertörns domsagas häradsrätt konstaterades vidare, att tilltalad tillika varit målsägande i 17 resp. 5 fall av det totala antalet domar. Flera målsägande i samma mål förekom i 6 resp. 27 fall och vid Nedansiljans häradsrätt i 18 fall av det sammanlagda antalet undersökta domar.

Här kan vidare redovisas några uppgifter angående frekvensen av mål, vari annan än målsägande fört talan i anledning av brott, och av mål som avses i 17 § RP (talan om förverkande mot annan än den som är tilltalad för brottet). Beträffande förstnämnda kategori konstaterades vid en genomgång av de domar som år 1966 meddelats av en stornämndsavdelning vid Stockholms rådhusrätt, att i 16 mål av 778 (4,9 %) förekommit talan av annan än målsägande (sammanlagt 20 parter). Vid genomgång av de domar som år 1966 meddelats av två smånämndsavdelningar vid rådhusrätten visade det sig att av totalt 1 847 resp. 1 766 domar 23 (1,2 %) resp. 13 (0,7 %) gällde enbart förverkande, dvs. av sammanlagt 3 613 domar 36 (1 %) hade meddelats i mål enligt 17 § RP.

Antalet helt frikända tilltalade utgjorde år 1959 5,2 % av hela antalet dömda i landet. År 1966 var procenttalet 4,2. I samband med den i det föregående nämnda undersökningen av brottmålsdomar meddelade år 1967

konstaterades vid en trafikmålsavdelning vid Stockholms rådhusrätt, att åtalet enligt domslutet hade ogillats delvis i 133 av 1 894 domar. Motsvarande siffror utgjorde beträffande Södertörns domsagas häradsrätt 80 av 907 domar och beträffande Nedansiljans domsagas häradsrätt 12 av 260 domar.

Härutöver kan nämnas, att en genomgång av brottmålsdomar, som år 1966 meddelats vid två avdelningar av Stockholms rådhusrätt, visade en relativt hög frekvens av mål, vari den tilltalade hade erkänt gärningen. Vid den ena avdelningen utgjorde 358 av totalt 778 stornämndsmål (46 %) fall där den tilltalade erkänt gärningen. Härtill kom ett mindre antal mål, där någon eller några av flera tilltalade hade erkänt. Vid den andra avdelningen utgjordes 939 av totalt 1 774 smånämndsmål (52,9 %) av erkända fall. Härtill kom några mål, vari en av flera tilltalade hade erkänt.

Vad slutligen angår frekvensen av mål som handlagts av överrätt kan här sammanfattningsvis nämnas följande.

Av hovrätterna handlades år 1965 3 660 värdjade brottmål. Därav avskrevs 404. Ändringsfrekvensen utgjorde 39,3 %. Ändringarna rörde till 1/4 utgången i skuldfrågan. Motsvarande siffror utgjorde för år 1966 3 707, 405 och 40,7 %. Ändringarna rörde till något över 1/4 (26,9 %) utgången i skuldfrågan.

År 1965 biföll högsta domstolen 56 ansökningar om prövningstillstånd i brottmål. 586 ansökningar avslogs. I två av de förstnämnda målen ledde prövningen till återförvisning av målet, i 11 fall till fastställelse av det överklagade avgörandet och i 40 fall till ändring av detta. År 1966 bifölls 69 ansökningar om prövningstillstånd, medan 599 avslogs. Prövningen ledde i 10 fall till fastställelse och i 56 fall till ändring av det överklagade avgörandet.

2.3. Ur förarbetena till RB

1942 års rättegångsreform innebar för underrätternas domsskrivning den väsentliga nyheten, att domen inte längre skulle anknyta till protokollet i det mål vari den meddelats utan vara fristående från dessa. För överrätterna gällde denna regel redan tidigare. Under förarbetena till rättegångsreformen framhöll processkommissionen (SOU 1926: 31 s. 176), att domen inte bara i yttre avseende borde skiljas från protokollet utan också avfattas som ett självständigt utlåtande, som utan att behöva kompletteras av protokollet otvetydigt angav sakens föremål och domslutet. Efter att ha erinrat om detta uttalande av kommissionen påpekade processlagberedningen i anslutning till 17 kap. 7 § RB (SOU 1938: 44 s. 218) att domen för åstadkommande av överskådlighet och reda borde delas upp i skilda avdelningar. Till en början borde anges domstolen, tid och ställe för domens meddelande samt parterna i målet. Även uppgift om parternas ombud eller biträden borde lämpligen tas med. Därefter borde redogöras för parternas yrkanden och

invändningar samt för de omständigheter, på vilka dessa grundats (omedelbart relevanta fakta). I samband härmed borde i domen redogöras för motpartens ståndpunkt till dessa fakta liksom för medgivanden eller bestridanden av de yrkanden som hade framställts. Efter redogörelsen för tvistens föremål borde domskälen anges och därefter själva avgörandet, domslutet. Slutligen borde domen innehålla en fullföljdshänvisning. I fråga om 30 kap. 5 § RB uttalade beredningen — efter att ha konstaterat att paragrafen motsvarade 17 kap. 7 § — att det med hänsyn till brottmålets natur inte hade ansetts erforderligt att i den avdelning av domen, som innefattade redogörelse för yrkandena och de omständigheter på vilka de grundats, ange om den tilltalade hade erkänt eller bestritt gärningen eller vad han i övrigt anfört. Redogörelse härför borde i erforderlig omfattning ingå bland domskälen (SOU 1938: 44 s. 341).

Den i 30 kap. 6 § RB medgivna möjligheten att utfärda underrätts dom i förenklad form avsåg enligt paragrafens ursprungliga lydelse endast mål om brott, varå inte kunde följa svårare straff än böter. De i paragrafen uppställda kraven på att den tilltalade har erkänt gärningen och att målet rör bara ansvar har gällt ända sedan RB:s tillkomst. Under nu angivna förutsättningar kunde dom enligt ProtK utfärdas i tabell. Bestämmelsernas räckvidd var enligt förarbetena begränsad till s. k. polismål (se SOU 1938: 44 s. 341). Förslag om utvidgning av tillämpningsområdet för dom i förenklad form lades fram vid 1954 års riksdag (prop. 1954: 200) men föll därför att förslaget var sammankopplat med ett förslag om ändring i domförhållningsreglerna som avslogs av riksdagen (1LU 1954: 25, rskr 332). I prop. 1955: 11 föreslogs att dom i förenklad form skulle få användas, när svårare straff än böter inte ådömdes. Förslaget bifölls av riksdagen (1LU 8, rskr 58). Efter förslag av statens organisationsnämnd i dess rapport II den 16 mars 1956 rörande undersökning av de administrativa verksamhetsformerna vid de statliga domstolarna infördes år 1957 möjlighet att skriva förenklad dom även på annan blankett än den som gällde för s. k. tabelldom. I samband med BrB:s genomförande ändrades år 1964 uttrycket »svårare straff» i föreskrifterna om dom i förenklad form till »annan brottspåföljd» (prop. 1964: 10, 1LU 3, rskr 79). Ändringen angavs i prop. 1964: 10 (s. 126 och 150) vara av formell art.

2.4. Departementspromemorian

I departementspromemorian lämnas inledningsvis följande uppgifter om de grundläggande tankegångarna bakom RI.

Rättsväsendets myndigheter lämnar i stor omfattning uppgifter om administrationen och verksamheten till andra myndigheter såväl inom som utom rättsväsendet. Uppgifterna grundar sig i många fall på samma primärdata. Om dessa primärdata behandlas och distribueras genom ADB, kan uppgifts-

lämnandet begränsas och förenklas. Uppgifter om samma primärdata skall i princip bara lämnas en gång i ADB-system och därefter kunna användas för maskinella bearbetningar för olika ändamål.

Brottsregister som rikspolisstyrelsens, kriminalvårdsstyrelsens och kontrollstyrelsens register innehåller i viss utsträckning identiska uppgifter. Denna dubbelregistrering, som är ofrånkomlig med hittillsvarande manuella system, är inte begränsad till nämnda register utan förekommer även i andra fall vid behandling av data om och för rättsväsendet: för administration, arbetsstatistik etc. Dubbelregistreringen tagen i denna vida bemärkelse förekommer dels vertikalt, på olika nivåer inom en och samma verksamhetsgren, dels horisontellt, på samma nivå men inom skilda verksamhetsgrenar. Vid övergång till ADB kan registreringen samordnas i väsentlig utsträckning. Dubbelregistreringen begränsas. Registervärden förenklas.

Trots att uppgiftslämnandet och dubbelregistreringen begränsas, ökar möjligheterna i väsentlig omfattning att få information för olika ändamål. Primärdata i ADB-system kan bearbetas maskinellt för vitt skilda ändamål och alla nivåer: för brottspaning, för registerutdrag för brottmålsprocessen, för intygs- och tillståndsgivning, för förteckningar över mål- och ärendebalanser med uppgifter om handläggningstider, för arbetsledning på lokal och regional nivå, för underlag vid bedömningar av behov och fördelning av personella resurser m. m.

Med de möjligheter som övergång till ADB erbjuder räknar samarbetsorganet med att man i vart fall på sikt kan åstadkomma en enhetlig och samordnad informationsbehandling inom rättsväsendet, ett rättsväsendets informationssystem (RI). Rutiner som lämpar sig för maskinell behandling finns både inom administrationen och processen. En samordnad informationsbehandling beträffande förfarandet vid beivrande av brott — brottmålsprocessen i vid mening — anses särskilt angelägen. Även andra processrutiner kommer emellertid att anpassas för ADB. Processrutinerna och de administrativa rutinerna kan bilda bas för olika system för planering, där både processdata och administrativa data ingår.

I brottmålsprocessen är vissa data av särskilt intresse, t. ex. uppgifter om brottsanmälan, åklagarens beslut i åtalsfrågan, domstolens dom samt beslut om den dömdes intagning på fängvårdsanstalt. Vid varje sådan tidpunkt framställs en handling med data som »fötts» i processen. Kopior av dessa handlingar sänds till RI. Uppgifter i handlingarna används som s. k. indata i systemet. Genom att insamlingen av indata kan ske nära »källan», kan kontorsarbetet i brottmålsprocessen förenklas. Sammanställningar, vissa slag av expeditioner och andra arbetsmoment som lämpar sig för ADB kan överlåtas till datamaskin. Samarbetsorganet räknar med att den uppgiftsskyldighet i anslutning till dom som nu åvilar domstol i stor utsträckning skall kunna ersättas av databehandling av domen och andra originalhandlingar som produceras i processen.

RI kommer i enlighet med det nu anförda att fylla tre funktioner, nämligen att vara hjälpmedel för kommunikation mellan myndigheterna, att vara ett arkiv för information och att vara ett instrument för bearbetning av dessa arkiv för olika ändamål inom rättsväsendet.

I promemorian påpekas vidare att planeringen för RI och övergången till ADB avses skola ske i etapper. Etapp 1 av systemet innefattar en omläggning av kriminalregistret för ADB och en teknisk samordning av rutinerna för detta register med de centrala polisregistren. Efter omläggningen skall rikspolisstyrelsen svara för kriminalregistret. Gällande bestämmelser om vad som skall registreras och vilka som kan få uppgifter ur registren och vad som får lämnas ut skall i princip inte ändras. Uppgiftslämnandet från domstolar, åklagare och andra myndigheter till registren bör enligt samarbetsorganet samtidigt förenklas. Kopia av dom eller av annat beslut som skall registreras skall användas som meddelande till registren i stället för uppgifter enligt de nu gällande formulären. Härvid förutsätts att domen delvis avfattas enligt formulär på tryckt blankett.

Efter vissa upplysningar om den av samarbetsorganet planerade, fortsatta utbyggnaden av RI (jfr i det följande under 2.6.) redogörs i promemorian för den närmare innebörden av den föreslagna omläggningen av uppgiftslämnandet rörande dom i brottmål till kriminalregistret och de centrala polisregistren. Härom anføres i huvudsak följande.

Underrättelse till RI om dom eller beslut som skall antecknas i något av nämnda register lämnas genom att domstolen sänder in en kopia av domen eller beslutet till rikspolisstyrelsen. Samtidigt slopas domstols uppgiftsplikt till kriminalregistret enligt nuvarande formulär. Vidare upphör åklagares rapportering av domar enligt personbladsrutinen (domsuppgiften). Under etapp 1 av RI avses omkring 100 000 domar av totalt cirka 130 000 domar per år bli databehandlade. Småningom bör alla domar registreras i RI. Även om uppgiftsplikten till RI till en början begränsas på det sätt som har angetts nu, är det emellertid naturligt att använda för ADB tillrättalagda domsformulär också för sådana domar som under ett övergångsskede inte databehandlas.

Registreringen av domar med tanke på det allmänna kriminalregistret och de centrala polisregistren föreslås anordnad på följande sätt. Den av domstolen insända domskopian granskas från formell synpunkt av en särskild kontrollenhet, som är gemensam för de olika registren (jfr prop. 1969: 1 bil. 4 s. 15—18). Kontrollenheten kodifierar ett fåtal uppgifter som inte har angetts i kodifierad form i domen och som måste anges i den formen för databehandling. Viss granskning av uppgifter som domstolen har angett i kodifierad form måste också ske. Flertalet uppgifter i domen kan föras över till maskinläsbart medium utan föregående kodifiering. Genom överföringen tillförs kriminalregistret och polisregistren uppgifter i samma utsträckning som tidigare. Kontroll av att överföringen blir riktig görs

främst på maskinell väg i samband med stansning. De maskinella kontrollerna upprepas vid inläsning i datamaskin. När en dom har databehandlats, kan ett kvitto härfå lämnas till domstolen.

Begäran om utdrag av kriminalregistret behandlas på i huvudsak samma sätt som insänd domskopia. Utdrag rekvideras på särskild blankett. Alla uppgifter i blanketten kan föras över till maskinläsbart medium utan föregående kodifiering. I datamaskinen läggs in generellt programmerade instruktioner om vilka som kan få registerutdrag och vad utdragen skall innehålla. Registerutdragen skrivs ut i enlighet med dessa instruktioner genom en till maskinen kopplad radskrivare. Utdrag som är avsett för t. ex. domstol eller åklagare undertecknas inte utan distribueras direkt från maskincentralen till adressaten.

Samarbetsorganet framhåller att trots de föreslagna förenklingarna av förfarandet säkerhetskraven vid uppgiftslämnandet och registerföringen blir bättre tillgodosedda än som är möjligt med nuvarande manuella system. Genom att endast en handling, nämligen kopia av domstols dom eller beslut, bildar underlag för databehandlingen, undgår man sådana överföringsfel som kan uppkomma, när innehållet i dom eller beslut återges i kriminalregisteruppgift från domstol eller i domsuppgift från åklagare. Detta torde vara ägnat att göra innehållet i registren mera tillförlitligt. För att hindra att obehörig får tillgång till uppgifter ur RI kan en automatisk kontroll läggas in i systemet, t. ex. ett s. k. auktoriseringsregister. Detta innehåller uppgifter om vilka myndigheter (eventuellt även vilka tjänstemän hos myndigheten) som enligt lag äger rekvidera registerutdrag. Om sådant utdrag begärs av en inte auktoriserad myndighet eller tjänsteman, framställs inte något utdrag.

För att en dom skall kunna bearbetas maskinellt på det sätt som har angetts i det föregående, måste den delvis avfattas enligt formulär som är tillrättalagt för ADB. Domen bör skrivas enligt formulär såvitt avser uppgifter om domstolen och parterna (rubriken) samt i fråga om domslutet. Domens övriga innehåll, dvs. parternas yrkanden (sakframställningen eller reciten) samt domskälen och fullföljdshänvisningen, kan redovisas på samma sätt som f. n. men bör tas upp i bilagor till blanketten. Flertalet av uppgifterna i rubriken och domslutet avses bli databehandlade. Domen bör därför i dessa delar skrivas i sådan form att man inte behöver kodifiera uppgifterna eller på annat sätt bearbeta dem före databehandlingen. Domen bör vidare ställas upp så, att databehandlingen underlättas. Domslutet bör följa praktiskt taget omedelbart efter rubriken.

I fråga om den närmare utformningen av ett domsformulär har inom samarbetsorganet framförts olika krav och önskemål. I promemorian lämnas en utförlig redogörelse för dessa. De innebär i korthet följande. Vissa formaluppgifter, t. ex. namnet på domstolen, bör anges inte bara i klartext utan också med kod. Även en del nya formaluppgifter bör tas med i domen,

såsom den tilltalades personnummer. Tillämpade lagrum anges enligt särskild nomenklatur. Detsamma gäller påföljden. Vissa andra delar av domslutet, t. ex. beslut om särskild rättsverkan, bör skrivas med standardiserad klartext. Uppgifter som nu inte ingår i domslutet men som lämnas till kriminalregistret och de centrala polisregistren på de uppgiftsblanketter som f. n. används (exempelvis uppgift om tiden för brottet och antal brott av samma slag) antecknas på särskild plats på den kopia av domen som sänds till RI.

Från samarbetsorganets sida framhålls att frågan hur ett domsformulär skall utformas inte bör bedömas enbart med hänsyn till vad som skall ske under etapp 1 av RI utan också med tanke på den fortsatta utbyggnaden av systemet. Vissa svårigheter föreligger att precisera i vilken utsträckning uppgifter kan behöva tas ur domen under kommande etapper. Reglerna om doms avfattning bör emellertid från början anpassas för både etapp 1 och kommande etapper. Krav på maskinell behandling av ytterligare uppgifter i domen under senare etapper torde få tillgodoses genom ändring av bestämmelserna.

Det föreslagna systemet för registrering av domar bör enligt samarbetsorganet tillämpas beträffande såväl underrätts som hovrätts avgöranden. För högsta domstolens del krävs inte någon genomgripande ändring i fråga om domarnas avfattning. Från RI:s synvinkel torde kopia av högsta domstolens avgöranden — avfattade på nuvarande sätt — kunna tills vidare användas för registrering under förutsättning att den tilltalades personnummer samt referens till det överklagade avgörandet anges i domen. Även slutligt beslut i brottmål måste i princip rapporteras till RI. Några speciella krav på formen för underrättelse om sådant beslut ställs inte upp. Någon underrättelseplikt i fråga om beslut under rättegången, t. ex. beslut om straffprocessuellt tvångsmedel, är f. n. inte aktuell.

I promemorian görs följande allmänna bedömning av förutsättningarna för den av samarbetsorganet förordade omläggningen av domstolarnas domsskrivning och uppgiftslämnande.

Samarbetsorganets förslag skapar otvivelaktigt möjligheter till rationalisering av domstolarnas verksamhet i flera avseenden. Den största vinsten medför förslaget i fråga om domstolarnas uppgiftsplikt, vilken småningom beräknas kunna minskas i stor utsträckning. När etapp 1 av RI har genomförts, kan de nuvarande kriminalregisteruppgifterna slopas. I kommande etapper kan sannolikt underrättelser till andra slag av brottsregister och för en del andra ändamål ersättas av maskinellt framställda meddelanden från RI. På sikt kan man räkna med att alla register om brott och dem som har begått brott kan läggas om för ADB. RI-förslaget har också andra fördelar. Om domen avfattas enligt formulär, torde viss arbetsbesparing kunna uppnås i fråga om avfattning och utskrift av dom. Med en schematiserad

uppställning blir det även lättare för parter och andra intresserade att tillgodogöra sig domens innehåll. Man kan inte heller bortse från att viss enhetlighet i fråga om formuleringen av t. ex. domslutet i och för sig kan vara av värde för både domstolarna och parterna.

Förslaget att brottmålsdomen delvis skall avfattas enligt formulär för att kunna användas som meddelande till RI ger emellertid också upphov till en del vanskliga avvägningsfrågor. Till en första kategori får hänföras sådana frågor som har omedelbart samband med RI-förslaget. Hit hör även de problem beträffande bl. a. rättsstatistiken som uppkommer om nuvarande uppgift till kriminalregistret ersätts av en domskopia. RI-förslaget ger också anledning att överväga andra rationaliseringsåtgärder än sådana som har direkt samband med ett genomförande av förslaget. Vad gäller domens avfattning kan särskilt nämnas frågan huruvida nuvarande redogörelse för åklagarens yrkanden kan ersättas med en till domen fogad kopia av stämningsansökningen.

Domstolarna har av gammalt haft rätt att avfatta sina domar på det sätt de själva har funnit lämpligt. Det kan i förstone synas svårt att förena tanken på att avfatta domen enligt formulär med denna rätt. Det bör emellertid understrykas, att samarbetsorganets förslag bygger på samma grundsats. Någon saklig ändring av gällande regler om doms innehåll åsyftas sålunda inte. Ett genomförande av förslaget kräver däremot ändringar av formell natur i fråga om domens uppställning. Ändringarna rör uteslutande rubriken och domslutet. I dessa delar aktualiseras också frågan om införande av skyldighet att använda fastställd nomenklatur eller standardiserade benämningar. Det är tänkbart, att även en formell omdaning av denna begränsade omfattning i ett övergångsskede kan vålla vissa omställningssvårigheter för domstolarna. Eventuella svårigheter av sådan art torde dock kunna minskas betydligt genom detaljerade anvisningar rörande formulärens användning.

Förslaget att domen skall utformas med tanke på automatisk databehandling av vissa uppgifter i rubriken och domslutet måste också bedömas från offentlighetssynpunkt. De uppgifter som ingår i domen skall vara förståeliga för parter och andra som önskar ta del av domen. Något avsteg från denna princip bör inte göras. Det nu sagda torde emellertid inte hindra att viss uppgift anges med kod, om den samtidigt skrivs med klartext. Från offentlighetssynpunkt synes inte heller möta några betänkligheter mot att ange vissa uppgifter med fastställd nomenklatur eller standardiserad klartext. Det skulle däremot möjligen kunna ifrågasättas, om inte själva förekomsten av kod (under nyss angiven förutsättning) eller annan förkortad beteckning i domen kan vara ägnad att göra denna svårare att förstå än en dom avfattad på nuvarande sätt för exempelvis en tilltalad, som saknar offentlig försvarare. Denna synpunkt förtjänar självfallet beaktande, men farhågor av sådant slag bör inte överdrivas. I fråga om formaluppgifterna i

rubriken synes över huvud inte några olägenheter kunna uppkomma, om uppgifterna samtidigt anges med både kod och klartext. Något annorlunda förhåller det sig med uppgifter i domslutet. Fastställs viss nomenklatur för angivande av påföljd, t. ex. »skyddstillsyn med behandling i anstalt» för påföljd som avses i 28 kap. 1 och 3 §§ BrB, kommer den tilltalade inte att få någon upplysning om nämnda lagrum i direkt anslutning till den angivna påföljden. Redan nu torde emellertid praxis växla i fråga om citering av lagrum av denna typ. Medan somliga domstolar anger åtminstone 28 kap. 3 § antingen i domskälen eller domslutet, torde åtskilliga domstolar helt underlåta att citera lagrummen i fråga. Även i fortsättningen bör det i princip stå domstolarna fritt att i citeringsfrågor av detta slag förfara på det sätt som de finner lämpligt. Den enda begränsning som måste göras av hänsyn till databehandlingen är, att ifrågavarande lagrum — om domstolen vill citera det i domslutet — måste anges på annan plats i detta än i direkt anslutning till den angivna påföljden. En sådan ordning torde inte medföra någon nämnvärd nackdel med tanke på den tilltalades möjligheter att tillgodogöra sig domens innehåll. När det gäller en åberopad författning, som har angetts med en förkortad benämning, ligger saken till på ungefär samma sätt. För den tilltalade synes det vara väsentligen likgiltigt om författningen anges med en förkortad benämning under förutsättning att denna är gängse. Om detta inte är fallet, bör lämpligen författningens fullständiga namn begagnas, dock utan angivande av författningens tillkomstdag.

Samarbetsorganet anser, som har nämnts förut, att uppgiftslämnandet till RI bör tillgå på i princip samma sätt i fråga om såväl underrätternas som överrätternas domar. Det kan självfallet ifrågasättas, om det föreslagna systemet oundgängligen kräver någon genomgripande ändring i fråga om avfattningen av överrätts dom. Dessa avgöranden utgör endast en mindre del av de domar som beräknas bli rapporterade till RI. Flertalet hovrättsdomar utfärdas i förenklad form, varför någon mera avsevärd rationalisering inte skulle stå att vinna enbart genom ändrad utformning av domarna. Med hänsyn till att ansvaret för lämnande av kriminalregisteruppgift i praxis åvilar annan tjänsteman än de domare som har deltagit i avgörandet, kan det möjligen också hävdas, att den föreslagna omläggningen innebär en mindre lämplig omfördelning av arbetsuppgifterna. En övergång till det av samarbetsorganet förordade systemet åtminstone beträffande hovrätternas avgöranden medför emellertid att bearbetningen av domarna för ADB blir betydligt enklare. Vidare bör beaktas de rationaliseringsvinster som kan göras under senare etapper av RI genom slopande av uppgiftslämnande för olika ändamål, t. ex. saköreslängd och uppgift till kontrollstyrelsens straffregister. En omläggning av det slag varom nu är fråga bör på grund av det nu anförda avse såväl underrätts som hovrätts avgöranden. För högsta domstolens del torde däremot inte fordras någon motsvarande ändring. Som har påpekats från samarbetsorganets sida kan kopia av högsta domstolens

avgöranden avfattade på nuvarande sätt användas för registrering i RI under förutsättning att den tilltalades personnummer och referens till det överklagade avgörandet anges i domen.

Förslaget att nuvarande kriminalregisteruppgift skall ersättas med en kopia av domstols dom ger också upphov till en del problem av annat slag. Till kriminalregistret lämnas f. n. vissa uppgifter, som inte anges i domslutet eller över huvud i domen. Sålunda lämnar underrätt enligt formulär A uppgift till registret om bl. a. verkställd personutredning. Eftersom en sådan uppgift av rent formell natur uppenbarligen inte bör inflyta i själva domen, uppstår fråga hur den skall tillhandahållas registret. Motsvarande problem uppkommer beträffande de delar av formulär A som avser uppgifter enbart för statistiskt ändamål. Från samarbetsorganets sida har framhållits att de domar i brottmål om vilka uppgifter behövs för rättsstatistiken kommer att databehandlas i senare etapper för andra ändamål. Dessa uppgifter kan då tillhandahållas statistiska centralbyrån från RI. Uppgifter som inte kan erhållas i denna ordning torde även i fortsättningen få samlas in från domstolarna på annat sätt. Denna fråga synes emellertid kräva ytterligare utredning. Vad angår nyss berörda uppgift till kriminalregistret om verkställd personutredning torde i och för sig inte föreligga något hinder att den lämnas till registret i form av en anteckning på lämplig plats på den domskopia som sänds in till RI.

Sammanfattningsvis framhålls i promemorian att den företagna genomgången av vissa allmänna frågor som RI-förslaget ger upphov till visar att något avgörande hinder av principiell eller praktisk art inte möter mot att införa skyldighet för domstol att avfatta dom i brottmål enligt formulär. Av redogörelsen för det planerade informationssystemets uppbyggnad framgår vidare att en reform beträffande domsskrivningen utgör en viktig förutsättning för att systemet skall fungera ändamålsenligt. En ändring av nuvarande ordning för domens avfattning kan också medföra en avsevärd rationalisering främst i fråga om domstolarnas uppgiftslämnande för olika ändamål. Starka skäl talar därför för att en reform genomförs i den riktning samarbetsorganet förordar. En omläggning av sådant slag bör dock tills vidare begränsas till underrätternas och hovrätternas avgöranden. Som framgår av den tidigare redogörelsen för samarbetsorganets förslag är det inte helt klart i vilken utsträckning och vid vilken tidpunkt domstolarnas uppgiftsplikt för olika ändamål kan ersättas av maskinellt framställda meddelanden från RI. Det är inte heller möjligt att f. n. fullständigt ange i vilka avseenden uppgifter i domen kan behöva databehandlas. Med hänsyn härtill skulle en ändring i fråga om domsskrivningen tills vidare kunna begränsas till de fall då uppgift om domen skall lämnas till kriminalregistret eller de centrala polisregistren (etapp 1). En sådan lösning är emellertid förenad med praktiska olägenheter och bör därför undvikas. Även om uppgiftsskyldigheten under etapp 1 kommer att vara begränsad till nyssnämnda fall,

synes en övergång till avfattning av dom enligt formulär böra omfatta alla domar.

I promemorian behandlas vidare vissa frågor som aktualiseras i samband med den närmare utformningen av ett system med formulär till dom i brottmål. Vad gäller behovet av olika typer av formulär konstateras att — eftersom någon saklig ändring av gällande regler om doms innehåll inte avses skola ske — det i vart fall måste finnas två huvudtyper av formulär, den ena avsedd för ordinära domar och den andra för domar i förenklad form (30 kap. 6 § RB). Man måste vidare ha olika slag av formulär för underrätternas resp. hovrätternas domar. Vid promemorian är fogade bl. a. två alternativa utkast till formulär avseende underrätts dom av ordinär typ. Utkasten är utformade med tanke på att de skall kunna begagnas såväl för fall med endast en tilltalad och ett brott som beträffande fall av komplicerat slag. Av de två formulärukasterna utgör alternativ 1 ett försök att med bibehållande av nuvarande ordningsföljd för de olika avdelningarna i domen tillmötesgå samarbetsorganets önskemål. Alternativ 2 är något mera radikalt till uppläggningsen så till vida som domslutet har placerats omedelbart efter rubriken. Alternativ 2 anses i promemorian ha vissa fördelar framför alternativ 1 i fråga om överskådlighet och användbarhet. Beträffande de nuvarande s. k. tabelldomarna påpekas att det med hänsyn till den planerade vidgningen av möjligheterna att använda ordningsbot och straffföreläggande (jfr prop. 1968: 82) är osäkert, om det i fortsättningen kommer att finnas behov av att sätta upp domar i tabell av nuvarande typ. Vidare erinras om att RI-förslaget i viss utsträckning kommer att påverka avfattningen av domstols beslut i brottmål och andra mål, som handläggs i den för brottmål stadgade ordningen. Slutligen understryks att den definitiva utformningen av olika domsformulär knappast kan fastställas, förrän de har prövats under en tids försöksverksamhet.

Även institutet rättelse av dom tas upp till diskussion i promemorian mot bakgrund av den ifrågasatta omläggningen av domsskrivningen. Här om anför.

Om underrätterna åläggs att skriva dom enligt formulär och därvid begagna vissa standardiserade benämningar, torde man i vart fall under ett inledningsskede få räkna med att en del formella felaktigheter i domarnas avfattning kan komma att uppdagas i samband med databehandlingen av dessa. Här åsyftas endast sådana oriktigheter som kan tänkas föranleda tillämpning av 30 kap. 13 § RB. Den tilltalades personnummer kan exempelvis ha blivit felaktigt angivet i domen. En påföljd kan ha angetts utan att föreskriven nomenklatur har använts. I fråga om uppgift från domstol till kriminalregistret gäller f. n. enligt 6 § KRK, att — bortsett från brister beträffande uppgifter för statistiskt ändamål — ny uppgift skall fordras in, om den till registret inkomna uppgiften inte är avfattad i föreskriven ord-

ning. Detta förfarande kan uppenbarligen inte tillämpas, om en felaktighet upptäcks i en domskopia. Fråga uppstår därför hur man lämpligen bör gå till väga, när ett fel av nyss angiven beskaffenhet finns i en för databehandling insänd kopia av dom. Olika lösningar är tänkbara. Hos den tidigare omtalade kontrollenheten torde på maskinell väg kunna konstateras, om t. ex. det personnummer som har angetts beträffande den tilltalade är orimligt. Kontrollenheten har också vissa möjligheter att klarlägga vilket som är det riktiga personnumret. Har domstolen inte använt föreskriven nomenklatur, framgår det ändå utan vidare vad domen avser. Det torde i fall av nu berört slag vara förenat med onödig omgång att kontrollenheten före databehandlingen av domen skall behöva ge domstolen tillfälle att meddela beslut om rättelse av domen. Det torde från säkerhetssynpunkt vara tillräckligt att kontrollenheten i samband med databehandling av domen gör en anteckning om det konstaterade felet på domskopian och underrättar domstolen om felaktigheten. Rätten har därefter att vid behov förfara i enlighet med reglerna i 30 kap. 13 § RB. Det nu beskrivna förfarandet kan däremot inte tillämpas, om det hos kontrollenheten råder tvekan huruvida viss uppgift i domen är felaktigt angiven eller har utelämnats av förbi-seende. Domstolen kan t. ex. ha underlåtit att på anvisad plats markera, att visst lagrum har tillämpats vid påföljdens bestämmande. I fall av detta slag synes försiktigheten bjuda, att kontrollenheten riktar en förfrågan till domstolen hur det förhåller sig. Sedan domstolen har beslutat om erforderlig rättelse och kontrollenheten fått besked därom, databehandlas domen. Något behov av att revidera reglerna i 30 kap. 13 § RB synes mot bakgrund av det nu sagda inte föreligga. Däremot kan möjligen i administrativ ordning behöva meddelas föreskrifter rörande kontrollenhetens förfarande, när en felaktighet har konstaterats i en kopia av dom som har sänts till RI.

I promemorian föreslås att Kungl. Maj:t i RB ges bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut i brottmål. Med tanke på ovissheten i fråga om den tidpunkt då kriminalregistret lagts om för ADB och samordnats med rikspolisstyrelsens personregister föreslås inte någon bestämd dag för ikraftträdandet av författningsändringen.

Det lagförslag som har upptagits i promemorian torde få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2.5. Remissyttrandena

Huvuddelen av remissinstanserna intar en väsentligen positiv hållning till den föreslagna omläggningen av domsskrivningen i brottmål. Till denna kategori hör *JK, nedre justitierevisionen, RÅ, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, sju härads hövdingar, sex borgmästare, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, statskontoret,*

statistiska centralbyrån, kontrollstyrelsen, JO, Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Juristförbund och Domstolarnas kanslipersonalförening.

En i huvudsak kritisk inställning till den ifrågasatta omläggningen redovisas av *Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge*, vilken dock förordar viss försöksverksamhet, och *hovrätten för Övre Norrland*.

Till en tredje grupp av remissinstanser kan hänföras vissa som inte redovisar någon principiell ståndpunkt till förslaget. Till denna grupp hör *fyra häradshövdingar och en borgmästare*.

Flera remissinstanser diskuterar den allmänna frågan om användning av ADB-teknik inom rättsväsendet. *Göta hovrätt* finner det angeläget att man tar till vara alla de möjligheter till förenkling som ADB erbjuder beträffande domstolarnas uppgiftslämnande till olika register. *Hovrätten för Nedre Norrland* framhåller, att rättsskipningen inte lämpar sig särskilt väl för rationalisering, om man därmed avser i första hand åtgärder som sparar tid och reducerar behovet av tjänstemän på den dömande sidan. Rättssäkerhetskravet dominerar och några avkall härpå till förmån för effektiviteten kan knappast komma i fråga. Det ligger annorlunda till beträffande de rutiner av övervägande administrativ och kontorsteknisk art som följer av verksamheten. Inom denna del bör självfallet tas till vara alla de möjligheter till rationalisering som utvecklingen erbjuder. En omfattande uppgiftsskyldighet med anledning av dom eller annat avgörande åvilar nu domstolarna, och för ändamålet finns en rätt ymnig flora av blanketter, som fylls i och expedieras efter domens meddelande. Den omläggning till central insamling och distribution av sådana uppgifter som samarbetsorganet planerar måste utan tvekan anses som en avsevärd förenkling av förfarandet. Också *hovrätten för Övre Norrland* uttalar sin anslutning till att ett på ADB-teknik baserat informationssystem för rättsväsendet kommer till stånd. *JO* framhåller, att i den mån arbetet inom rättsvården kan förenklas och rationaliseras med hjälp av ADB-tekniken måste det givetvis hälsas med tillfredsställelse. *JO* har i sin verksamhet haft tillfälle att iaktta, hur den under senare år stegrade arbetsbelastningen på de rättsvårdande organen blivit allt svårare för dem att bemästra med tillgängliga resurser och hur detta i åtskilliga fall medfört allvarliga förseningar till men för rättssäkerheten. Kan man utan att eljest eftersätta skäligena rättssäkerhetskrav avhjälpa dessa olägenheter genom att utnyttja ADB-tekniken inom rättsväsendet, bör det ske, även om det skulle innebära tämligen radikala omläggningar av verksamheten, t. ex. såsom nu är aktuellt i fråga om utformningen av dom i brottmål. Också *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Sveriges advokatsamfund* samt *några häradshövdingar och borgmästare* uttalar sig positivt om tanken att utnyttja den moderna datatekniken inom

rättsväsendet och särskilt för olika slag av lämnande och inhämtande av information. Enligt domarföreningens uppfattning är emellertid en oavvislig förutsättning härför, att sådana åtgärder inte inkräktar på den egentliga och väsentliga uppgiften för de av domstolarna meddelade domarna.

Borgmästaren i rådhusrätten i Umeå anser konsekvenserna av att man inför databehandling inom rättsväsendet vara mycket svårbedömbara. Hur det första skedet av RI kan komma att påverka arbetsfördelning och rutiner kan väl något så när bedömas, men eftersom de följande etapperna inte kan helt överblickas, är det omöjligt att avgöra om nuvarande kansliorganisation är tillräckligt flexibel för att kunna möta de krav som en övergång till ADB ställer. Anmärkningsvärt är att de ekonomiska konsekvenserna för domstolarna av en övergång till ADB-teknik inte har berörts i den skissering av kommande etapper av RI som den remitterade promemorian innehåller.

Huvuddelen av remissinstanserna godtar promemorians bedömning av förslagets betydelse från rationaliseringssynpunkt.

Kriminalvårdsstyrelsen framhåller, att det synes medföra väsentliga fördelar i flera avseenden, om brottmålsdomen utformas på sådant sätt att uppgifter till kriminalregistret med anledning av domen kan lämnas genom en kopia av originalhandlingen. Förutom att uppgiftslämnandet förenklas blir även de inkommande uppgifterna mer tillförlitliga än med det nuvarande systemet, där ansvaret för lämnande av kriminalregisteruppgifter åvilar annan tjänsteman än domare som deltagit i avgörandet. Trots att ny uppgift enligt 6 § KRK väl mera sällan fordras in, medför dock f. n. granskningen och kompletteringen av ofullständiga eller felaktiga uppgifter om domar m. m. som kommer in till registret en avsevärd belastning för dess juridiskt utbildade befattningshavare. En utformning av brottmålsdomen i enlighet med formulärutkastet nr 2 i promemorian synes i stort sett ge samma möjligheter att tillföra kriminalregistret erforderliga uppgifter om domen som ett uppgiftslämnande på blanketter i enlighet med de formulär som fastställts i KRK. *Rikspolisstyrelsen* betonar att utformningen av formulären är av stor betydelse för de datamaskinella bearbetningsrutiner vid rikspolisregistraturet, för vilka formulären kommer att utgöra underlag. Enligt styrelsens mening torde inte formulärutkastet nr 2 bereda domstolspersonalen några olägenheter vid utskriften av domen. En positiv bedömning av förslagets värde görs också av bl. a. *JO* och *Sveriges Juristförbund*. Enligt förbundets uppfattning vinner man betydande fördelar i flera hänseenden. I första hand får man samlad tillgång till alla relevanta data som fordras för de rättsvärdande organens verksamhet. Förslaget torde vidare redan på kort sikt komma att medföra lätnader i rutinarbetet för den kvalificerade domarpersonalen, vilken därigenom kan ägna större del av sin arbetskraft åt de egentliga domargöromålen. Förbundet anser även att förslaget är ett

steg i rätt riktning mot ökat användande av förenklade och förkortade domar i brottmål.

Från domstolshåll fälls mycket skiftande omdömen om förslagets betydelse för rationalisering av domstolarnas verksamhet.

En klart positiv hållning redovisas av *borgmästaren i Göteborgs rådhusrätt*, vilken betecknar en övergång till ADB-system beträffande brottmålsdomar som i hög grad önskvärd, och av *häradshövdingen i Askims och Mölndals domsaga*, som livligt tillstyrker en sådan omläggning. *Häradshövdingen i Jösse domsaga* anser att den föreslagna reformen är av stort intresse bl. a. med tanke på möjligheterna att förenkla domsskrivningen. Frågan om åtgärder i sådan riktning har under senare år uppmärksamrats i olika sammanhang och åtskilliga synpunkter har framförts beträffande tänkbara sätt att åstadkomma en förenkling och arbetsbesparing på detta område. Det föreliggande förslaget synes ge möjlighet att i betydande utsträckning tillgodose dessa önskemål. Det synes därför angeläget att de i promemorian föreslagna åtgärderna kommer till utförande med iakttagande av de modifikationer som kan visa sig behövliga. *Domstolarnas kansli-personalförening* framhåller, att en omläggning till ett rationellt utformande av dom i brottmål kommer att medföra, att ett enhetligt system blir tillämpligt vid domstolarna, vilket gör det lättare för protokollförare att tjänstgöra hos olika ordförande och olika domstolar. Föreningen anser detta vara till gagn för hela verksamheten.

Från flera håll ifrågasätts emellertid om förslaget kommer att medföra någon arbetsbesparing för domstolarna. *Borgmästaren i Stockholms rådhusrätt* ser som en stor rationaliseringsvinst att domslutet kommer till uttryck på domens första sida. Formulärutkastet nr 2 i promemorian innehåller emellertid endast en begränsad del av de uppgifter som enligt nuvarande ordning skall lämnas till kriminalregistret. Den tidsvinst för domstolen, som består i att nuvarande kriminalregisteruppgift i fortsättningen inte behöver fyllas i, blir således begränsad om denna måste till viss del ersättas med lämnande av uppgifter på annat sätt. Vinsten ökar dock allteftersom domen samtidigt kan utnyttjas för meddelanden till flera register. För åklagaren blir den omedelbara arbetsbesparingen större genom att personblad 0 blir överflödigt. Detta är dock inte en följd av att domstolens underrättelse till kriminalregistret förändras utan av den tekniska samordningen av rutinerna för kriminalregistret och de centrala polisregistren. Sammanfattningsvis uttalas att rationaliseringsvinsten för domstolarna blir tämligen ringa så länge systemet inte är fullt utbyggt. Mot bakgrund av den nytillkomna uppgiftsskyldigheten till polisregistret kommer troligen införandet av det föreslagna domsformuläret att under övergångstiden snarare öka än minska domstolarnas arbetsbörda. För en så stor domstol som Stockholms rådhusrätt medför även en liten ökning av arbetet med varje

särskild dom totalt sett en inte oväsentlig ökning av behovet av arbetskraft. I brottmål är protokollföraren i stor utsträckning inte rättsbildad; ordföranden är således den ende som är lagfaren. Det är av stor vikt att skyldigheten att lämna andra uppgifter än dem som är intagna i domen i görligaste mån kan läggas på icke rättsbildad personal. *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare* påpekar, att användandet av standardiserade beteckningar på författningar och påföljder m. m. troligen kommer att förorsaka inte obetydligt besvär under en övergångsperiod. Föreningen är emellertid av den uppfattningen att en sådan standardisering när den väl blivit en rutinsak är till fördel även från andra synpunkter än de systemtekniska. *Häradshövdingen i Listers och Sölvesborgs domsaga* framhåller, att den planerade första etappen av RI skapar en klart bättre möjlighet till registrering av och information om data beträffande brottslingar, brott och påföljder. Någon förenkling eller lättnad i fråga om uppgiftslämnandet åstadkommes dock inte för domstolarnas del. Vinsten ligger helt på åklagare- och polissidan. Promemorian ger heller inte anledning till den optimism i fråga om den vidare utvecklingen efter etapp 1, som man skulle önska sig. En kartläggning av i vilken utsträckning alla de olika informationskrävande myndigheterna själva i fortsättningen måste föra egna register eller om de data de behöver kan matas in i och erhållas från RI måste vara själva utgångspunkten i rationaliseringsarbetet. Om målet är att skapa möjlighet för myndigheterna inom rättsväsendet att i stor omfattning kommunicera över RI, så att RI tjänstgör som förbindelselänk till andra system, måste man alltid beakta alla de berörda myndigheternas intressen och väga dem mot varandra, då man stegvis söker nå detta mål. Frågan är alltså om den föreslagna första etappen med däri ingående förslag till domsformulär inte endast på bästa sätt sörjer för information till och från de båda närmast berörda registren utan även med hänsynstagande till andra myndigheter än polis, åklagare och domstolar kan godkännas som ett ändamålsenligt och riktigt första steg mot målet. Granskar man promemorian kritiskt från denna synpunkt, kan man konstatera att RI i första etappen inte övertar något annat register till vilket domstolarna lämnar uppgifter än kriminalregistret. Domsformuläret innehåller inte de uppgifter som f. n. lämnas på statistikuppgiften. Förslaget till domsformulär har inte heller någon plats för lagakraftbevis. Om RI i en följande etapp skulle överta uppgifterna till exempelvis statistiska centralbyrån och sakörelängden, duger alltså inte det nu föreslagna domsformuläret. Denna omständighet väger tungt, då man skall ta ståndpunkt till frågan om det befogade i att nu tvångsvis vidta en så genomgripande ändring av brottmålsdomens utformning som domsformuläret innebär.

Några remissinstanser hävdar, att förslaget medför en inte önskvärd omfördelning av mindre kvalificerade arbetsuppgifter från icke rättsbildad till

dömmande personal. Denna synpunkt betonas särskilt starkt av *hovrätten för Övre Norrland*. Hovrätten erinrar om att inom domstolsväsendet sedan lång tid har rått en målmedveten strävan att i största utsträckning befria domarpersonalen från fullgörandet av rutingöromål och att i stället föra över sådana uppgifter på den icke rättsbildade personalen. RI är avsett att fungera som ett serviceorgan för informationsflödet mellan domstolen samt de centrala brottsregistren och andra myndigheter. Det synes hovrätten vara en naturlig och följdriktig utveckling, att förbindelsen med RI etableras via den tjänsteman hos domstolen som normalt har att lämna uppgifter med anledning av meddelad dom. Det bör därför enligt hovrättens uppfattning åligga vederbörande expeditionshavande eller annat domstolsbiträde att sätta upp och på eget ansvar underteckna en särskild domsuppgift till RI. Den expediering som hittills utförts av domstolsbiträden på eget ansvar har enligt hovrättens erfarenhet fungerat synnerligen väl. Från rättssäkerhetssynpunkt finns inte anledning att lägga om rutinen, särskilt som ADB-tekniken i vissa fall medför en automatisk kontroll av den mottagna uppgiftens riktighet. En avgjord fördel med en från domen skild uppgift till RI är att domsuppgiftens innehåll på ett enkelt och smidigt sätt i administrativ ordning kan anpassas efter RI:s etappvisa utbyggnad. Meddelandena till RI kan lämnas i kod eller annan förkortad form. Även utdrag ur register kan tillställas domstolen i samma form med hänsyn till att uppgifterna är avsedda för domstolens egen information. Rättelse av felaktig domsuppgift kan ske på motsvarande sätt som nu gäller rättelse av uppgift till kriminalregistret. Hur domsuppgiften — eller snarare dess stomme — rent tekniskt bör framställas torde kunna diskuteras. I enkla mål synes det i promemorian angivna sättet att ta en genomslagskopia av domen erbjuda en praktisk lösning. I andra fall torde emellertid en sådan metod inte kunna användas utan stora olägenheter och mycket arbete med utfyllande av blanketter. Enligt hovrättens mening innebär den i promemorian föreslagna rutinen med kopia av domen såsom meddelande till RI ett steg tillbaka i den hittillsvarande utvecklingen och en betydande belastning för domaren i form av enkla men tidsödande kollationeringar. Även om uppsättandet av rubriken med dess uppgifter om kodbeteckningar m. m. kan uppdras åt biträdespersonal, måste domaren svara för domens hela innehåll, och han kan därför inte undandra sig kontroll av att de i domen intagna, formella uppgifterna är riktiga. Med undantag av den tilltalades personnummer och nationalitet, som även med den av hovrätten förordade rutinen bör intas i domsrubriken, synes övriga formella uppgifter vara av betydelse endast från registreringsteknisk synpunkt. Domarens kontroll av dessa uppgifter är sådant göromål av rutinkaraktär, som inte bör åvila honom. Det skulle vidare otvivelaktigt utgöra en belastning, om RB:s regler om rättelse av dom måste tillämpas, när domstolen underlåtit att på anvisad plats i blanketten markera att visst lagrum tillämpats vid påföljdens bestämmande. En olägenhet med systemet med doms-

blanketter och tilläggsblanketter torde även vara att det sannolikt medför krav på ökade arkivutrymmen. Också *Göta hovrätt* förordar av skäl liknande dem som anförs av hovrätten för Övre Norrland ett system med särskild domsuppgift i stället för en kopia av originalhandlingen som meddelande till RI.

Några remissinstanser uttalar farhågor för att det planerade informations-systemet skall leda till en inte önskvärd vidgning av brottsregistreringen. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anför, att samarbetsorganet synes förutsätta att domar skall sändas till RI även i fråga om böter som nu inte redovisas i kriminalregistret. I den mån detta gäller sådana bötesdomar som behövs för brottsspaning och som nu av åklagare eller polischef redovisas till polisregistret är väl ej något att invända mot att motsvarande uppgifter i stället lämnas från domstolen genom kopia av domen. Men att låta RI helt generellt omfatta alla bötesdomar skulle innebära en mycket betydande vidgning av registreringen. Om därjämte ordningsbot och straffföreläggande tillförs systemet, kommer detta att bli mycket mer omfattande än de nuvarande registren. Enligt hovrättens mening anmäler sig allvarliga betänkligheter mot en sådan utveckling. Det kan väl vara sant att genom ADB stora informationsflöden kan behandlas till förhållandevis små kostnader. Detta påpekande leder dock alls inte till den slutsatsen att man bör skaffa sig dessa informationsflöden. Snarare är den motsatta slutsatsen motiverad, nämligen att bortfallet av kostnaden såsom en regulator gör det än mer angeläget med en sträng sovring av de uppgifter som bör få registreras. Hovrätten påminner om att riksdagsmotioner om individens skydd mot ett överdrivet registreringsväsende gav upphovet till de utredningar som ligger till grund för kriminalregistrets och polisregistrets nuvarande utformning. Man bör inte vid en övergång till ett ADB-system, enbart på grund av detta systems rent tekniska möjligheter, förlora ur sikte att det här gäller en ömtålig avvägningsfråga. Inte bara myndigheternas behov av upplysningar utan också individens berättigade krav på skydd mot opåkallad insyn i hans privata angelägenheter måste tillgodoses. Det räcker inte med att ett antal maskinella, automatiska kontroller läggs in i systemet för att hindra obehöriga att skaffa sig upplysningar ur detta. Det enda fullt effektiva skyddet ligger i att alls inte registrera. Liknande synpunkter anförs av *hovrätten för Övre Norrland*, som framhåller att RI, fullt utbyggt, i realiteten innebär att ett nytt centralt register tillskapas, innehållande uppgifter om praktiskt taget all brottslighet, registrerad med ledning av den dömdes personnummer. Även om ADB-tekniken torde starkt begränsa möjligheterna för obehöriga att komma åt informationer ur RI, är det enligt hovrättens mening angeläget att till den enskildes skydd uppgiftsskyldigheten från RI regleras i lag och att i anslutning härtill föreskriften i 11 § sekretesslagen jämkas. Vidare bör säkerställas att uppgifterna i RI inte står kvar där längre än som är

påkallat. Också *Göta hovrätt* framhåller vikten av att uppgiftsskyldigheten från RI regleras på sådant sätt att man eliminerar risken för att uppgifterna blir tillgängliga för obehöriga.

I några remissyttranden berörs frågan huruvida den föreslagna omläggningen av domsskrivningen inskränker domstolarnas rätt att bestämma domens innehåll. *Hovrätten för Nedre Norrland* konstaterar, att förslaget inte syftar till sådana nyheter som träder för nära gällande rätt om doms innehåll eller domstolarnas befogenhet i nämnda hänseende. *Hovrätten* noterar med tillfredsställelse de oförbehållsamma och otvetydiga uttalandena i promemorian om att någon saklig ändring inte avses. Ett liknande konstaterande görs av *JO. Föreningen Sveriges härads hövdingar och stadsdomare* understryker, att det är ett oeftergivligt villkor att domen i vad avser yrkanden, bevisning, bevisvärdering och överväganden rörande påföljden får utformas på sätt som i varje särskilt fall påkallas av omständigheterna. Liknande uttalanden görs också i övrigt från domarhåll.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser det i promemorian förda resonemanget om domstolarnas rätt att avfatta sina domar på det sätt de själva finner lämpligt vara i allt väsentligt oriktigt. Enligt hovrättens mening är det inte något nytt som införs med den i promemorian förordade skyldigheten för domstol att använda fastställd nomenklatur eller standardiserade benämningar. Domar skall redan nu avfattas med användande av sådan nomenklatur eller standardiserad klartext. Vilken nomenklatur som skall användas bestäms av lagarnas namn, brottens beteckningar och termerna för olika brottspåföljder. I fråga om lagarnas namn har det under tidernas lopp funnits olika skolor, en som har ansett det viktiga vara att göra namnen så »täckande» som möjligt och en annan som har menat att det är angelägnare att, med bortseende i viss mån härifrån, finna praktikabla namn. I vissa fall, t. ex. i barnavårdslagens rubrik, har båda dessa smakriktningar blivit tillgodosedda. Det synes då tvivelaktigt om man genom fastställande av nomenklatur i administrativ ordning kan förplikta domstol att åsidosätta det namn som har bestämts genom en lagstiftningsakt. Nödvändigt är det väl heller inte. Det bör kunna räcka med en allmän anvisning till domstolarna att såvitt möjligt använda enkla benämningar. Om någon likväl skulle tveka om det berättigade i att t. ex. kalla lagen om rätt till jakt för jaktlagen, så återstår ju alltid möjligheten att i redovisningen av åtalet presentera lagen för att sedan i domslutet kunna använda den kortare benämningen. *Rådhusrätten i Jönköping* redovisar liknande synpunkter på frågan om användningen av fastställd nomenklatur eller standardiserade benämningar.

Frågan om det strider mot domens primära uppgifter att den avfattas enligt formulär diskuteras i åtskilliga remissyttranden. I allmänhet konstateras att det från denna synpunkt inte möter något principiellt hinder mot att domen avfattas i den föreslagna ordningen.

Från flera håll ifrågasätts emellertid om det blir lättare för parter och andra intresserade att förstå en sådan dom. Exempelvis anför JO, att det kan vara riktigt att det för domstolarna själva, advokater och andra, som har att ta befattning med domar i tjänsten, torde — sedan de har vant sig vid domsformulären — bli lättare att läsa domar som har avfattats enligt formulär. Däremot måste enligt JO:s mening betvivlas att enskilda parter i allmänhet skulle få lättare att tillgodogöra sig sådana domar. Det torde tvärtom kunna befaras bli svårare för dem att på egen hand läsa och förstå sådana domar. Emellertid är att märka, att i erkända mål och i åtskilliga andra mål av enklare beskaffenhet parterna mera sällan har något behov av den skrivna domen i målet. I grövre brottmål och i övrigt i svårare mål återigen biträds de enskilda parterna i stor utsträckning av försvarare eller ombud, som är dem behjälpliga med att läsa domen. Beträffande övriga fall kan den omständigheten, att en formulärdom kan vara mera svårtillgänglig för en lekman än en vanlig dom innebära ett visst problem. Förståelsen av domarna torde dock kunna underlättas avsevärt genom en pedagogiskt lämplig utformning av domsformulären. Likaså torde det vara möjligt att genom en lämplig utformning av dessa i huvudsak neutralisera det intryck av att domstolen tagit för lätt på sin uppgift som den enskilde möjligen kan få, om domen skrivits enligt formulär. JO anser därför, att förslaget om avfattande av dom enligt formulär bör kunna genomföras utan att de primära uppgifter domen skall tjäna otillbörligen eftersätts. *Borgmästaren i Stockholms rådhusrätt* betonar, att om standardiserade benämningar skall utnyttjas, nomenklaturen måste vara så tydlig, att dess användning inte försvårar allmänhetens och främst parternas möjligheter att tillgodogöra sig domen. Även intresset av att domen genom sin uppställning ger intryck av ordning och tankereda samt ger dem som berörs av domen hjälp att på ett lättfattligt sätt ta del av dess innehåll måste tillgodoses. Särskild vikt bör härvid fästas vid det allmänna intryck domens första sida ger. *Rådhusrätten i Jönköping* uttalar, att i vart fall domslutet bör vara inte endast förståeligt utan lättförståeligt för envar. Detta gäller också de icke traditionella uppgifter som fordras av hänsyn till databehandlingen. *Rådhusrätten* åsyftar härvid främst de koduppgifter av olika slag som föreslås antecknade i domen. Dessa uppgifter kan, beroende på hur de antecknas i domen, verka förvillande för den ovane läsaren. *Hovrätten för Nedre Norrland* framhåller, att det inte bör förbises att en ordinar dom inte i första hand bör avfattas för att tjäna som direkt information till en modern registreringsapparat utan först och främst för att informera den dömde. *Sveriges advokatsamfund* anser att det för den tilltalade säkerligen knappast erbjuder större svårighet att läsa ett ifyllt formulär av det slag som fogats vid promemorian som alternativ 2 än att läsa en på konventionellt sätt formulerad dom.

Statistiska centralbyrån uppehåller sig huvudsakligen vid de problem som

förslaget medför beträffande rättsstatistikens anordnande. Enligt centralbyråns mening är det nödvändigt att, innan kriminalregisteruppgifterna slopas, ta upp frågan om en omläggning av rapportsystemet till rättsstatistiken till övervägande i hela dess vidd. Detta torde stå i full överensstämmelse med den allmänna målsättningen för uppbyggnaden av RI. Här liksom vid uppläggningsen av andra s. k. databanker bör uppenbarligen redan av ekonomiska skäl från begynnelsen göras en så allsidig inventering av föreliggande informationsbehov att dessa samtliga, i den mån detta är ändamålsenligt, kan tillgodoses och att dubbelrapportering elimineras. Man riskerar annars att senare få vidta justeringar i systemet, med de från ekonomisk synpunkt ofördelaktiga konsekvenser detta lätt kan medföra. Från sådana synpunkter ter sig den successiva planeringen för de olika utbyggnadsstapperna som en särskilt besvärande komplikation för rättsstatistikens vidarekommande, eftersom det rättsstatistiska systemet spänner över praktiskt taget samtliga de fält det nya informationssystemet avser att täcka. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* understryker, att om man genomför en ändrad domsskrivning och låter kopia av domslutet utgöra uppgift till informationssystemet men inte samtidigt kan befria domstolarna från att lämna uppgifter till rättsstatistiken i motsvarande fall, uppkommer ett besvärande dubbelarbete hos domstolarna. Dessutom innebär detta att den nuvarande samordningen mellan kriminalregistret och rättsstatistiken, vilken har eftersträvat av kriminalstatistiska skäl, brister. Hovrätten anser detta vara en välgående invändning mot förslaget. Detta bör inte genomföras innan man har löst problemet hur rättsstatistiken skall få sina uppgifter. Till dess så skett bör man nöja sig med en försöksverksamhet av begränsad omfattning.

I en del yttranden ifrågasätts om det är möjligt att konstruera ett domsformulär för mera invecklade fall. Enligt *hovrättens över Skåne och Blekinge* åsikt är det inte möjligt att åstadkomma en blankett som alltid kan användas. Den kommer i många fall att bli otillräcklig och måste då kompletteras med tillskrivningar och bilagor, något som kan ge ett kladdigt och oredigt intryck, föga passande för en handling med en för parten allvarlig innebörd. I detta avseende måste hänsynen till parten och till rättssäkerheten vid verkställighet av domen ha försteget och anspråken från informationssystemets synpunkt sålunda få vika. Hovrätten avstyrker därför den i promemorian föreslagna blanketten och förordar, att domen väl skrivs enligt formulär men utan blankett eller på en blankett som endast har ett inledande förtryck. *Hovrätten för Övre Norrland* yttrar, att domen i komplicerade mål med ett flertal tilltalade och ett stort antal åtalspunkter, kanske avseende olika tilltalade i skilda kombinationer, inte kan ställas upp på det i promemorian angivna sättet utan att överskådligheten går förlorad och sammanhanget fördunklas. Detta synes särskilt kunna bli fallet, om målsägandanspråk förs mot flera tilltalade med yrkande om solidariskt betalningsansvar eller när flera tilltalade skall åläggas solidarisk

återbetalningsskyldighet gentemot statsverket. Förhållandena kan bli än mer invecklade, om ett större antal målsägande förekommer i målet eller om enskilt åtal väcks. Liknande synpunkter anförs av *Göta hovrätt* och *borgmästaren i rådhusrätten i Umeå*.

Häradshövdingen i Jämtlands östra domsaga påpekar, att gemensamt för de i promemorian intagna formulärutkasterna är, att man sökt få fram ett enda formulär som skall täcka hela det stora området av brottmålsdomar, från enkla bötesfall av typen förstagångsförseelser till komplicerade återfallssituationer av interneringsklientelet med objektiv och subjektiv kumulation. De allra flesta målen är emellertid tämligen okomplicerade. Mot bakgrund härav föreslår häradshövdingen i Jämtlands östra domsaga, att man närmare överväger om man inte kan utarbeta formuläret i en eskalerad serie, t. ex. en typ avsedd för påföljder utan övervakningsnämnd m. m. och utan förändring av tidigare ådömd påföljd (användbar för den stora massan av bötesfall, korta fängelsestraff, villkorlig dom), en typ avsedd för påföljd med övervakningsnämnd m. m. men utan förändring av tidigare ådömd påföljd (avsedd för de tämligen ofta förekommande fallen av skyddstillsyn första gången) och slutligen en typ motsvarande den föreslagna (avsedd för återstående, mera komplicerade fall, som med all säkerhet är en mycket låg procent jämfört med de övriga). Förslag om särskilda typer av formulär för olika fall framförs också av *borgmästaren i Stockholms rådhusrätt* (beträffande fall med kombination av olika påföljder) och *häradshövdingen i Skövde domsaga* (beträffande fall då åtal ogillats helt).

Av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan huruvida den föreslagna omläggningen av domsskrivningen bör genomföras också beträffande h o v r ä t t e r n a s a v g ö r a n d e n uttalar sig endast *hovrätten för Nedre Norrland* för en sådan reform. Enligt hovrättens mening är fördelarna med domsformulär i hovrätterna visserligen inte så stora. Den invändningen kan också riktas mot förslaget att det medför en mindre lämplig omfördelning av arbetsuppgifterna mellan tjänstemännen. I varje fall sedan omläggningen i sin helhet genomförts bör dock förfarandet även i hovrätterna leda till förenkling och tidsvinst, och vad den antydda omfördelningen beträffar torde merarbetet för dem det berör inte bli av nämnvärd omfattning. Någon annan särskild anledning att för hovrätternas del avstå från omläggningen har hovrätten inte kunnat finna. Hovrätten tillstyrker därför att den föreslagna omläggningen för ADB, såvitt nu är i fråga, fullföljs i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget.

Svea hovrätt tillstyrker, att utredning sker om det tilltänkta systemet för registrering av domar bör tillämpas även på hovrätts avgöranden.

Hovrätten för Västra Sverige finner det vanskligt att utan tillgång till ett utarbetat formulär bedöma fördelarna med den föreslagna omläggningen för hovrätternas del. Hovrätten fäster emellertid uppmärksamheten på följande. När en dom överklagas har underrätten redan tillställt systemet en

kopia av sin dom. Endast ändringar i de sålunda lämnade uppgifterna skall därefter tillföras systemet. Mera sällan ändras uppgifterna i rubriken; så kan bli fallet om den tilltalade exempelvis först i hovrätten häktas, får försvarare eller fri rättegång. Hovrättens domslut blir däremot alltid av intresse. Om det innebär fastställelse av underrättens domslut eller ett ogillande av åtal, som bifallits i underrätten, torde kontrollenheten kunna tillföra systemet uppgift härom exempelvis medelst en kryssmarkering. I de fall, då underrättens domslut ändras på annat sätt, måste hovrättens domslut överföras till maskinläsbart medium. Denna uppgift är av begränsad omfattning och föranleder samma arbete vare sig domslutet tillhandahålls kontrollenheten genom kopia av en på vanligt sätt uppsatt hovrättsdom eller genom kopia av domen avfattad enligt formulär. Sannolikt kommer de ändringar, vartill hovrättsprövningen föranleder, tydligast fram om hovrättsdomen avfattas på sedvanligt sätt, en omständighet av stor betydelse vid bearbetningen av hovrättsdomen för ADB-ändamål. Endast i de undantagsfall, då brottmål anhängiggörs i hovrätt som första instans, måste hovrätten lämna fullständiga uppgifter till systemet beträffande rubrik och domslut. Därvid torde de vid promemorian fogade domsformulären med mindre blanketttekniska justeringar kunna användas. De skäl, som enligt promemorian motiverar att alla hovrättsdomar i brottmål skall avfattas på formulär, förefaller knappast övertygande. Ett av dessa skäl anges vara de rationaliseringsvinster som kan göras under kommande etapper av RI. Häremot kan invändas, att dessa vinster kan erhållas oberoende av på vilket sätt indata tillhandahålls systemet. Också *hovrätten för Övre Norrland* redovisar en negativ inställning till förslaget att hovrätts dom skall avfattas enligt formulär. I fråga om hovrätts avgörande skulle krävas ett större antal olika domsblanketter för att täcka alla tänkbara variationer. Det är framför allt två förhållanden, som här måste beaktas. Det ena är, att målet bringas under domstolens prövning i princip endast i den mån någon part — åklagare, tilltalad eller målsägande — önskar det. Bara vissa delar av målet kan ha överklagats, ofta av olika parter. Ibland är endast någon enstaka fråga föremål för hovrättens prövning. Det andra förhållandet att särskilt beakta är att frågor utan betydelse för utgången i stor utsträckning inte behöver penetreras av hovrätten och att en hovrättsdom därför — såsom antyds exempelvis av skrivningen att hovrätten lämnar ett visst yrkande utan bifall — inte behöver innebära att hovrätten tagit bestämd ståndpunkt till alla detaljer i underrättens dom. En uppgift till RI om en hovrättsdom bör inte innehålla mer än vad som har täckning i vad domstolen uttalat.

Nedre justitierevisionen och hovrätten över Skåne och Blekinge berör frågan huruvida en formalisering av domsskrivningen bör avse även domar som inte rapporteras till RI. Nedre justitierevisionen anser det uppenbart att omläggningen bör avse alla underrätts- och hovrättsdomar i brottmål, även sådana som f. n. inte anmäls

till kriminalregistret. Dels bör man av praktiska skäl bara ha ett system för domsskrivning i brottmål, dels har det ställts i utsikt att längre fram även andra register skall kunna föras med hjälp av uppgifter som har samlats i RI. Hovrätten, som intar samma ståndpunkt, uttalar att det skulle vålla stora svårigheter om domar i brottmål skulle skrivas på olika sätt, beroende på om domslutet skall redovisas till RI eller inte.

Ett par remissinstanser diskuterar om inte den föreslagna omläggningen av domsskrivningen i brottmål bör åtföljas av en motsvarande ändring i fråga om avfattningen av dom i tvistemål. Sålunda erinrar t. ex. *hovrätten över Skåne och Blekinge* om att RB är skriven med en noggrann parallellitet mellan tvistemål och brottmål. I all den utsträckning som förfarandet inte påkallar skiljaktigheter i reglerna för tvistemål och för brottmål är dessa regler även i detaljerna lika. Gör man en sådan omläggning av brottmålsdomarnas uppställning att domslutet kommer omedelbart efter en rubrik med mera formell karaktär, medan parternas yrkanden och domskälen redovisas först därefter, kan det ifrågasättas om inte samma omläggning bör göras i tvistemålsdomar, trots att dessa inte skall registreras med ADB-teknik. Det kommer annars för framtiden att te sig egendomligt, att tvistemålsdomar är uppställda på ett sätt och brottmålsdomar på ett annat, något som även kan vålla visst besvär t. ex. vid utmättningsförrättning. *Hovrätten för Övre Norrland* framhåller att avsikten torde vara att RI också skall förmedla uppgifter i tvistemål, exempelvis om statusförhållanden, återbetalningsskyldighet till statsverket, uppgifter om fri rättegång samt statistiska uppgifter. Det kan inte gärna komma i fråga att meddelandet till RI skall sändas i form av domskopia utan det torde bli nödvändigt att upprätta en särskild uppgift. Alla erforderliga formella data i en sådan uppgift kan direkt erhållas från en kopia av dagboksbladet. Ett sådant system skulle enligt hovrättens mening också kunna vara ett alternativ till den i promemorian föreslagna metoden för lämnande av uppgift till RI om dom i brottmål.

Från flera håll betonas att ett system med formulär till dom i brottmål inte bör ges slutlig utformning, förrän den i promemorian aviserade försöksverksamheten har avslutats. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, som förklarar sig inte ha något i princip att invända mot att försöksverksamhet bedrivs för att vinna förenklingar i de rättsvårdande organens arbete och samtidigt större tillförlitlighet i registeruppgifter om brottmålsdomar, föreslår under hänvisning till vad hovrätten anfört beträffande parallelliteten i RB mellan tvistemål och brottmål att försöksverksamheten får omfatta också jämförande försök med tvistemålsdomar.

2.6. Den fortsatta utbyggnaden av RI

Inom samarbetsorganet har man under år 1968 undersökt möjligheterna att databehandla domar i brottmål för andra ändamål än med tanke på kriminalregistret och det hos rikspolisstyrelsen förda personregistret. Resultatet av undersökningen har redovisats i en inom samarbetsorganet den 15 oktober 1968 upprättad PM angående informationssystem för rättsväsendet m. m. Enligt promemorian möter det inte något hinder att vid ett och samma tillfälle föra över uppgifter i domar till maskinläsbart medium för maskinella bearbetningar av olika slag. Då den föreslagna omläggningen av domsskrivningen kan medföra vissa svårigheter för domstolarna under en övergångstid, har det från samarbetsorganets sida ansetts angeläget att brottmålsdomarna redan i samband med en sådan omläggning databehandlas också för saköreslängd och process- och reaktionsstatistik. Rutinen för denna databehandling görs i en andra etapp av RI. I en tredje etapp utreds system för strafförelägganden (jfr prop. 1968: 82 s. 50—53). Denna etapp omfattar även generella system för maskinell framställning av meddelanden till olika myndigheter på grundval av uppgifter i såväl strafförelägganden som ordningsförelägganden och domar i brottmål. Enligt promemorian kommer meddelanden att konstrueras för följande ändamål under etapperna 1—3 (meddelandets form anges inom parentes):

kriminalregistret	(transaktionen utförs i datamaskin)
utdrag av kriminalregistret	(maskinell utskrift)
rikspolisstyrelsens polisregister	(transaktionen utförs i datamaskin)
saköreslängd	(maskinell utskrift)
statistik	(magnetband)
lagakraftbevis	(maskinell utskrift)
kontrollstyrelsens register	(» »)
körkortsregistren	(» »)
tullverkets register	(» »)

Frågan hur RI skall tillföras uppgifter om huruvida dom har vunnit laga kraft eller överklagats utreds f. n. ytterligare. I princip beräknas rapportering härom kunna ske på följande sätt. När en dom har databehandlats, sänds ett på maskinell väg framställt »kvitto» härpå — sannolikt ett för varje tilltalad — direkt från datamaskincentralen till vederbörande under rätt. Till »kvittot» hör en rapportdel avsedd för anteckningar av domstolen. När fullföljdstiden har gått ut, rapporteras till RI om och i vad mån talan har fullföljts mot domen. Samtidigt anges vilka myndigheter som skall underrättas. Rapportering om laga kraft utlöser automatiskt maskinella meddelanden av olika slag, såsom saköreslängd och uppgift till kontrollstyrelsens straffregister.

Samarbetsorganet räknar med att avsevärda rationaliseringsvinster kom-

mer att göras under etapperna 1—3 av RI. Det planerade informationssystemet väntas bl. a. skapa ökade möjligheter till snabb och säker information. Sålunda avses frågor till systemet kunna ställas över telex eller annan teleförbindelse antingen via en frågecentral eller direkt till datamaskin. Svar kan sändas samma väg och ges praktiskt taget omgående. Genom databehandling av originalhandlingar eller kopior av sådana handlingar samt maskinell registerföring och utskrift ökar vidare tillförlitligheten avsevärt i de uppgifter som lämnas från systemet. Genom ADB-tekniken kan man i RI allmänt sett nå bättre resultat med förhållandevis låga insatser av personal och materiella resurser. Vissa arbetskraftsbesparingar kan i själva verket göras under etapperna 1—3. Det bedöms dock vara svårt att f. n. uppskatta hur stora arbetskraftsbesparingar som kan göras. Enligt en beräkning som har redovisats i den nyss berörda promemorian den 15 oktober 1968 kan sådana besparingar väntas uppkomma fr. o. m. år 1970 inom alla grenar av rättsväsendet. Beträffande åklagarväsendet påpekas i promemorian bl. a. att åklagarnas rapportering angående domar i personbladsrutinen (personblad 0) kan upphöra, när domarna databehandlas. Antalet sådana rapporter uppgår f. n. till cirka 100 000 per år. Beträffande domstolssidan framhålls att databehandlingen av domar kommer att medföra att de särskilda uppgifterna från domstolarna till kriminalregistret och kontrollstyrelsens register kan slopas. Saköreslängd behöver inte heller föras av domstolarna. Uppgiftslämnandet till rättsstatistiken minskar.

System som har utarbetats i etapp 1—3 torde enligt promemorian den 15 oktober 1968 komma i produktion våren 1970. Det kan dock inte med säkerhet bedömas om alla system kan sättas i produktion samtidigt.

2.7. Departementschefen

Det hos kriminalvårdsstyrelsen förda kriminalregistret håller f. n. på att läggas om för ADB. Avsikten är, att registret småningom skall samordnas i tekniskt avseende med det personregister som förs hos rikspolisstyrelsen. Efter samordningen skall rikspolisstyrelsen överta ansvaret för kriminalregistret. Omläggningen och samordningen ingår i den första etappen av det informationssystem för rättsväsendet som är under uppbyggnad (RI). Som ett ytterligare led i etapp 1 av RI har samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet föreslagit att uppgiftslämnandet till de nämnda registren skall anpassas till ADB. Enligt samarbetsorganets förslag skall behövliga under rättelser till registren om domar i brottmål lämnas genom att domstolarna sänder in kopior av avgörandena för databehandling vid en datacentral. Enligt förslaget skall domen med tanke härfpå i vissa delar (rubriken och domslutet) avfattas enligt formulär som är lämpat för sådan bearbetning. Under den fortsatta utbyggnaden av RI avses domar i brottmål skola databehand-

las också för andra ändamål. Vid den tidpunkt då den planerade samordningen av kriminalregistret och rikspolisstyrelsens personregister beräknas vara avslutad — enligt nuvarande planer våren 1970 — skall även maskinell bearbetning av brottmålsdomar med tanke på saköreslängd och rättsstatistik äga rum (etapp 2). Samarbetsorganet räknar vidare med att man i en tredje etapp av RI skall kunna bearbeta domar maskinellt för vissa andra ändamål.

Den fortsatta övergången till ADB inom rättsväsendet kommer uppenbarligen att kräva åtskilliga ändringar i nuvarande handläggningsrutiner. Ett ändamålsenligt utnyttjande av datatekniken kan knappast ske utan att arbetsmetoderna omprövas. Detta gäller särskilt omläggningar av den storlek som RI representerar. Övergången till ADB gör det också nödvändigt att överväga vissa ändringar i gällande lagstiftning. Jag tänker här inte bara på sådana författningsändringar som direkt föranleds av en omorganisation av viss verksamhet, t. ex. om en myndighet skall överta ansvaret för en uppgift som tidigare åvilat annan myndighet, utan också på sådana ändringar som kan behöva göras i själva handläggningsreglerna. Ett exempel på ändringar av det senare slaget utgör de jämkningar i bestämmelserna om straffföreläggande som år 1968 har genomförts som en förberedelse till övergång till ADB-teknik inom detta förfarande (prop. 1968: 82, 1LU 37, rskr 274). Den nu ifrågasatta omläggningen av domsskrivningen i brottmål är ett ytterligare exempel härpå.

För att bedöma lämpligheten av den föreslagna ändringen i fråga om domsskrivningen skulle det givetvis i och för sig ha varit önskvärt att ha tillgång till ett fullständigt förslag till nya handläggningsrutiner för avfattning av dom och expediering av uppgift om domen till RI. Även om åtskilligt detaljarbete återstår, kan emellertid principerna för en sådan omläggning slås fast redan nu. En definitiv övergång till ett system med formulär till dom i brottmål kan f. ö. knappast ske, innan formulären har prövats praktiskt under viss tids försöksverksamhet vid olika domstolar. En sådan försöksverksamhet torde med tanke på de önskemål om formulärens innehåll och uppställning som har framförts från samarbetsorganets sida inte kunna påbörjas utan att Kungl. Maj:t erhållit bemyndigande att meddela föreskrift härom. Med hänsyn härtill och då RI-förslaget aktualiserar endast mindre ändringar i RB, anser jag betänkligheter inte behöva möta att redan nu pröva frågan om införande av skyldighet för domstol att avfatta dom i brottmål enligt formulär (jfr prop. 1968: 82 s. 52).

RB utgår från att domstolarna i princip själva har rätt att bestämma hur deras avgöranden skall avfattas i formellt hänseende. I fråga om domar uppställs i RB endast det minimikravet, att domens huvudsakliga delar skall skrivas i skilda avdelningar. Vad gäller beslut behöver inte ens detta krav alltid iakttas. Domstolarnas frihet att avfatta sina domar efter eget skön begränsas dock i viss utsträckning av de straffrättsliga författningar som de har

att tillämpa. I den mån sådana författningar påbjuder användning av vissa benämningar för brott eller påföljder har domstolarna givetvis att rätta sig här efter vid utformningen av sina avgöranden.

Orsakerna till att domstolarna lämnats en förhållandevis stor frihet att bestämma den formella gestaltningen av sina avgöranden är flera. Jag in-skränker mig här till att erinra om att underrätternas domar ända till ikraftträdandet av 1942 års rättegångsreform inte avfattades som självstän-diga handlingar utan ingick i de fortlöpande protokollen i målen (dom-boken). Några särskilda bestämmelser om domarnas formella avfattning gällde (med ett undantag som här saknar intresse) inte enligt äldre RB. Med nya RB infördes den nyheten att domen alltid skulle sättas upp sär-skilt och avfattas som ett från protokollet fristående utlåtande. Någon när-mare reglering av domens formella gestaltning ansågs emellertid inte be-hövlig. RB:s fåtaliga regler om domens utformning syftar närmast till att åstadkomma överskådlighet och reda i domens uppställning.

Den ifrågasatta formaliseringen av domsskrivningen måste mot bakgrund av det nu anförda i främsta rummet ses som ett led i det allmänna arbetet att utnyttja ADB inom rättsväsendet. För att rätt förstå innebörden av samarbetsorganets förslag till förenkling av uppgiftslämnandet om brott och om dem som har dömts för brott torde det vara nödvändigt att något be-röra de principer efter vilka RI skall byggas upp. Endast s. k. primärdata, t. ex. uppgifter om brottsanmälan eller domstols dom, skall bearbetas ma-skinellt. De uppgifter som behövs för RI hämtas direkt från den original-handling som har upprättats under brottmålsprocessen eller från en kopia av handlingen. Särskilda underlag för stansning skall sålunda regelmässigt inte finnas. Härigenom undviks sådana fel som kan uppkomma om uppgif-terna måste föras över från originalhandlingen till en annan handling innan databehandlingen kan ske. Uppgifter om samma primärdata lämnas i princip bara en gång till RI. Därefter skall endast ändringar av dessa rapporteras, t. ex. om ett beslut ändras efter överklagande. Begrepp och benämningar av olika slag bör vara enhetliga i de olika delsystem som skall ingå i RI. Be-teckningarna bestäms med hänsyn till hela rättsväsendets behov. Härige-nom kan maskinella överföringar lättare ske mellan olika delsystem.

Någon tvekan torde inte behöva råda om att de nu antydda principerna i och för sig är ändamålsenliga och att de följaktligen garanterar, att upp-byggnaden av det planerade informationssystemet sker på ett sätt som är lön-samt. I själva verket synes endast två av grunderna kunna vålla svårig-heter i det sammanhang varom nu är fråga, nämligen principen att primär-data skall hämtas direkt från originalhandling eller kopia av denna och prin-cipen om enhetliga begrepp och benämningar. Vad angår den förra av dessa två principer vill jag till en början erinra om följande.

Frågan hur datainsamlingen skall gå till är ett av de viktigare momenten i uppbyggnaden av ett datasystem. Som allmän regel gäller härvid att de data

som skall behandlas bör fångas så nära källan som möjligt. Från ADB-synpunkt är det idealiskt, om de dokument som data registreras på kan läsas direkt in i datamaskinen eller utgöra direkt underlag för stansning. Det ligger i öppen dag att en sådan princip inte utan vidare låter sig förverkligas när det gäller att hämta data ur en dom. Ett oeftergivligt krav är, att domen utformas på sådant sätt att parter och andra som önskar ta del av den utan svårighet kan tillgodogöra sig dess innehåll. En formalisering av domen får inte heller försvåra arbetet för de myndigheter som har att ta befattning med domen för dess verkställande eller för annat ändamål. Som har framhållits i departementspromemorian bör man emellertid inte överdriva farhågorna för att domens primära uppgifter inte skulle kunna tillgodoses om den avfattas enligt formulär. Genom en schematisering av domens uppställning kan den i själva verket i åtskilliga fall bli mer lättillgänglig än vad som är fallet när den ställs upp på traditionellt sätt. Den tvekan som kan råda torde främst hänföra sig till frågan om domen — såsom har föreslagits från samarbetsorganets sida — utöver nuvarande uppgifter skall innehålla uppgifter, som skrivs i förkortad form. Att helt undvika förkortade benämningar i domen torde inte vara möjligt, om man vill acceptera tanken att en kopia av domen skall kunna utgöra underlag för direkt bearbetning i ADB-syfte. Att samma uppgift anges såväl i klartext som i förkortad form är enligt min mening inte oförenligt med de krav på domens utformning som jag angett nyss. Däremot bör det inte förekomma att uppgifter i domen anges enbart med en förkortad benämning, som inte kan förstås utan förklaring. Vid remissbehandlingen av promemorian har allmänt konstaterats att det från de nu behandlade synpunkten inte möter något principiellt hinder att domen avfattas enligt formulär. Även jag ansluter mig till denna uppfattning.

Principen om direkt bearbetning av en kopia av domen för ADB-ändamål måste ses också ur en annan synvinkel. Brottmålsdomen innehåller f. n. endast en del — låt vara de viktigaste — av de uppgifter som behövs för kriminalregistret. De uppgifter som dessutom fordras för registret lämnas med nuvarande ordning tillsammans med de uppgifter som hämtas ur domen på en särskild uppgiftsblankett. Den av samarbetsorganet förordade omläggningen av domsskrivningen aktualiserar frågan hur de uppgifter som inte ingår i domen skall tillhandahållas registret. Motsvarande problem uppkommer under etapp 1 av RI även beträffande uppgifter till de centrala polisregistren, under etapp 2 i fråga om uppgifter till rättsstatistik och saköreslängd och under etapp 3 och senare etapper beträffande flera andra typer av uppgiftslämnande som åvilar domstolarna. I departementspromemorian har frågan inte fått någon slutlig lösning. I de utkast till domsformulär som fogats till promemorian har tagits med vissa formaluppgifter som nu regelmässigt inte inflyter i domen. I ett par fall, nämligen beträffande uppgifter om tiden för brottet och antal brott av samma slag, har anvisats

den utvägen att uppgifterna anges på särskild plats på kopian av domen. I fråga om uppgifter till rättsstatistiken har i promemorian hänvisats till att en del av dessa under den fortsatta utbyggnaden av det planerade informationssystemet kommer att kunna tillhandahållas statistiska centralbyrån från RI, medan övriga uppgifter även i fortsättningen torde få samlas in från domstolarna.

Den nu berörda frågan har givetvis stor betydelse för ställningstagandet till den ifrågasatta omläggningen av domsskrivningen. Som har framhållits under remissbehandlingen bör uppläggningsen av datasystem av det slag RI representerar föregås av en så allsidig inventering av föreliggande informationsbehov att dessa samtliga, i den mån det är ändamålsenligt, kan tillgodoses och att dubbelrapportering elimineras. Man riskerar annars att senare få vidta justeringar i systemet. Samarbetsorganet har undersökt informationsbehovet i brottmålsprocessen — tagen i vid mening — och år 1967 upprättat en systemskiss, som har grundats på denna inventering. Systemskissen är utgångspunkt för den etappindelning som har föreslagits av samarbetsorganet. Det bör understrykas, att det av både tekniska och andra skäl är uteslutet att utreda och bygga upp RI som ett totalt projekt. Uppbyggnaden måste ske i etapper. Varje sådan etapp bör bestämmas så, att den är lönsam och kan bilda en om än temporär slutpunkt.

Frågan hur de uppgifter som f. n. inte ingår i domen skall tillhandahållas RI torde i första hand få bedömas med hänsyn till de etapper av systemet som nu kan överblickas (etapp 1—3). Att låta alla dessa data inflyta i domen med tanke på direkt bearbetning av en kopia av domen är inte någon framkomlig väg. En sådan lösning skulle medföra att domen blev svåröverskådlig och onödigt detaljerad. Eftersom den rättsbildade domaren svarar för riktigheten av de uppgifter som tas med i domen, skulle denna lösning vidare leda till att domaren ålades en vidsträckt granskningsplikt i fråga om en rad formaluppgifter som han inte har i dag. Detta skulle — såsom har betonats av bl. a. hovrätten för Övre Norrland — leda till en inte önskvärd omfördelning av mindre kvalificerade arbetsuppgifter från tingsnotarier och icke rättsbildad personal till dömande personal.

En annan lösning är att låta domens innehåll vara i stort sett oförändrat och i stället komplettera domen med de uppgifter som behövs för olika ändamål. Vid de undersökningar som har företagits inom justitiedepartementet har konstaterats, att de kompletterande data som fordras under etapp 1—3 inte är fler än att de till stor del skulle kunna antecknas i marginalen till en kopia av domen. Hur övriga uppgifter skall noteras är huvudsakligen en praktisk fråga, vars svar torde få ges under de fortsatta undersökningarna av RI-projektet. Det kan anmärkas, att en del av de uppgifter som f. n. lämnas av domstol i samband med dom framdeles sannolikt kan tillföras RI genom databehandling av uppgifter i personundersökning eller annan originalhandling som upprättas under förfarandet vid beivrande av brott. Den nu

skisserade lösningen har flera fördelar. Principen att primärdata hämtas direkt från en kopia av en originalhandling förverkligas i stor utsträckning. Själva domen belastas inte med formaluppgifter som kan göra den svår-förståelig för den som skall ta del av den. Ansvaret för ifyllande och lämnande av de kompletterande uppgifterna på domskopian kan anförtros tingsnotarier och icke rättsbildad personal i enlighet med den praxis som följs nu eller delegeras till sistnämnda personalkategori i större utsträckning än f. n. Härtill kommer att uppgiftslämnandet kan begränsas och förenklas. Mot bakgrund härav anser jag några betänkligheter mot samarbetsorganets förslag beträffande domsskrivningen inte behöva möta med tanke på hur uppgiftslämnandet skall ordnas i fråga om data som nu inte ingår i domen.

Den andra av de principer för uppbyggnaden av RI som kan bereda svårigheter i detta sammanhang rör användningen av enhetliga begrepp och benämningar. Som jag har nämnt inledningsvis är domstolarna redan nu skyldiga att vid avfattningen av dom begagna de benämningar för brott och påföljder som är föreskrivna i straffrättsliga författningar. I åtskilliga fall har emellertid sådana benämningar inte satts ut i de författningar som innehåller straffbestämmelser. När det gäller rena formaluppgifter saknas vidare i stor utsträckning bindande föreskrifter om hur uppgifterna skall formuleras. En övergång till ADB-system gör det nödvändigt att meddela exakta anvisningar för formuleringen av de data som skall behandlas. I departementspromemorian har närmare belysts vad sådana anvisningar skulle kunna tänkas innehålla. Vid promemorian har också fogats exempel på dels standardiserade benämningar på vanligen förekommande författningar, dels nomenklatur vid angivande av påföljder m. m. Promemorieförslaget har i dessa delar i allmänhet lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. De invändningar som har framförts gäller — bortsett från påpekanden om att nomenklaturen måste göras så tydlig, att dess användning inte försvårar allmänhetens och främst parternas möjligheter att tillgodogöra sig domen — enskildheter i fråga om utformningen av förkortade benämningar. För egen del anser jag inte några principiella invändningar kunna riktas mot ett system med sådana benämningar på främst författningar, brott och påföljder. Gäller det en benämning på en gärning, som är belagd med straff i en författning som tillkommit under riksdagens medverkan, och saknas särskilt brottsnamn i författningen, måste det dock i regel antas att bindande föreskrift om viss benämning inte kan meddelas av Kungl. Maj:ts ensam. Att enbart av ADB-hänsyn genomföra ändringar i alla de lagar och andra författningar där särskilda brottsnamn saknas kan inte gärna komma i fråga. Jag utgår emellertid från att något hinder inte föreligger att i sådana fall rekommendera att brottet anges på visst sätt.

Från domstolshåll har som en allmän erinran mot förslaget om införande av skyldighet att skriva dom enligt formulär framhållits att det inte är möjligt att konstruera ett domsformulär, som lämpar sig även för mer inveck-

lade fall. I en del andra remissyttranden har å andra sidan framförts tanken på ett system med flera typer av formulär avpassade efter domslutets innehåll. Den fortsatta undersökningen av domsformulärfrågan inom justitiedepartementet har visat att åtskilliga nackdelar är förknippade med det i departementspromemorian framlagda förslaget till ett formulär som skulle kunna begagnas såväl i enkla fall som i fråga om komplicerade domar. Jag vill här särskilt erinra om att det övervägande antalet domar rör bifallna åtal, som inte föranleder förändring av tidigare ådömd påföljd eller kombination av olika påföljder. Det är olämpligt att för domar av enkelt slag använda invecklade formulär som till största delen blir utfyllda. Ett förverkligande av RI-förslaget förutsätter därför enligt min mening att man använder ett system med flera typer av formulär, anpassade främst efter frekvensen av olika typer av domslut. Jag vill emellertid tillägga, att en formalisering av brottmålsdomarna självfallet inte får leda till uppkomsten av en svåröverskådlig formulärflora. Av lönsamhetsskäl kan det bli nödvändigt att en del mindre frekventa typer av domar lämnas utanför. Även i sådana fall bör emellertid domen i tillämpliga delar ställas upp i den ordning som anvisas i formulären.

RI-förslaget ger också anledning att ta upp en del andra principiella spörsmål rörande avfattning av dom. Det bör understrykas, att en formalisering av det slag varom nu är fråga inte är avsedd att inkräkta på domstolarnas rätt att ensamma bestämma det sakliga innehållet i domen och följaktligen inte heller är avsedd att påverka domskälens utformning. Några remissinstanser har erinrat om att RB är skriven med noggrann parallellitet mellan tvistemål och brottmål. En omläggning av brottmålsdomarnas uppställning borde därför åtföljas av motsvarande ändring för tvistemålsdomarnas del. Jag vill med anledning härav påpeka, att man inom RI-projektets ram f. n. gör en inventering av eventuella primärdata för RI på tvistemålsidan. Det är ovisst, när resultatet av denna undersökning kan föreligga. Jag är därför inte beredd att i detta sammanhang ta upp den principiella frågan om hur dom i tvistemål bör utformas. Till ett par mindre spörsmål, som är av betydelse även för tvistemålsdomens utformning — frågan om domslutets placering och utformning av brottmålsdomen såvitt rör talan om enskilt anspråk som har förts i samband med åtalet — återkommer jag i specialmotiveringen.

Som jag har nämnt tidigare måste uppbyggnaden av ett informationssystem av RI:s storlek ske etappvis. Detta gör det svårt att säkert bedöma hur pass stora rationaliseringsvinster som RI kan medföra för myndigheterna inom rättsväsendet. Ser man projektet enbart ur domstolarnas synvinkel, kan det förefalla tveksamt, om etapp 1 medför någon större arbetsbesparing för dessa. Under remissbehandlingen har från domstolshåll betonats att en omläggning av domsskrivningen övergångsvis kommer att snarare öka än minska domstolarnas arbetsbörda. En bedömning av RI-projektet måste emellertid ta sikte på de vinster som kan göras för rättsväsendet i dess hel-

het och även för myndigheter utanför rättsväsendet. Sett ur denna vidare synvinkel kan man konstatera, att den första etappen av RI kommer att innebära en betydande rationalisering i fråga om förandet av de två centrala brottsregister som skall samordnas. Härtill kommer att åklagarnas rapportering om domar i brottmål enligt personbladsrutinen kan upphöra. RI-förslaget konsekvenser måste bedömas också med tanke på övriga etapper av RI. Redan i en andra etapp, vilken i tiden beräknas i stort sett sammanfalla med etapp 1, planeras databehandling av domar för saköreslängd och rättsstatistik. Genomförandet av denna andra etapp synes innebära en väsentlig arbetsbesparing bl. a. för domstolarna. Under etapp 3 beräknas ytterligare system för databehandling av domar kunna tas i produktion. Detta kommer att medföra en lättnad inte bara beträffande domstolarnas uppgiftslämnande utan också för andra myndigheter. När RI har byggts upp, blir det i och för sig möjligt att på maskinell väg vidarebefordra den information om domar i brottmål som har matats in i dataanläggningen till alla myndigheter som har behov därav. I vilken utsträckning domstolarnas underrättelseplikt kan ersättas med sådana maskinella meddelanden kommer att utredas under det fortsatta arbetet på RI-projektet. Härvid måste främst beaktas om myndighet som skall erhålla underrättelse om dom behöver ha tillgång till en fullständig kopia av domen. Redan nu har man anledning räkna med att domstolarnas underrättelseplikt i brottmål i inte ringa mån kan komma att ersättas av meddelanden som framställs på maskinell väg eller av andra maskinella bearbetningar.

Utöver den nu berörda förenklingen av domstolarnas uppgiftslämnande medför den föreslagna omläggningen av domsskrivningen också andra fördelar för domstolväsendet. Jag vill peka på att redan den standardisering av rubrikens och domslutets utformning som uppnås genom en sådan reform i och för sig är av ett inte obetydligt värde från rationaliseringssynpunkt. Som jag har nämnt förut anser jag också att en dom avfattad enligt formulär i åtskilliga fall kan bli mer lättillgänglig för den som önskar ta del av domen än en dom som har skrivits på traditionellt sätt.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag, att övervägande skäl talar för att underrätternas domsskrivning formaliseras i huvudsaklig överensstämmelse med samarbetsorganets förslag. Reformen bör i princip avse alla brottmålsdomar, eftersom de system för databehandling av domar som planeras under etapp 1—3 av RI kommer att omfatta alla sådana avgöranden. Frågan huruvida omläggningen av underrätternas domsskrivning kräver en lika långt gående formalisering i fråga om hovrätternas domar undersöks f. n. inom justitiedepartementet. Jag är därför inte beredd att ta ställning till denna fråga. Som har påpekats i departementspromemorian torde det beträffande högsta domstolens domar inte vara behövligt att införa någon skyldighet att avfatta dessa enligt formulär.

Den formalisering av domsskrivningen som jag nu har förordat bör enligt

min mening åtföljas av en motsvarande omläggning i fråga om avfattningen av beslut i brottmål. Jag tänker här främst på sådana beslut som enligt 30 kap. 10 och 11 §§ RB skall tas upp i domen. Det kan också visa sig vara praktiskt, att vissa mera frekventa typer av slutliga beslut, som sätts upp särskilt, avfattas enligt formulär med tanke på RI, t. ex. avskrivningsbeslut.

De författningsbestämmelser som fordras för genomförande av den nu föreslagna reformen torde huvudsakligen få meddelas i administrativ ordning. I 30 kap. RB bör därför ges bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut i brottmål. Med hänsyn till att 30 kap. RB i princip gäller även beträffande en del andra avgöranden av domstol än dom och beslut i brottmål, bör bemyndigandet innefatta rätt för Kungl. Maj:t att också i fråga om sådana avgöranden meddela bindande föreskrifter i nu berörda hänseende, i den mån det visar sig erforderligt.

Som jag har nämnt förut aktualiserar RI-förslaget även vissa andra frågor om ändring i RB. Två av dessa spørsmål — underrättelse till tilltalad om dom i brottmål och anpassning av stämningsansökan och stämning, som utfärdas av åklagare, till ADB-rutiner — kommer jag att behandla i avsnitt 3 och 4. I departementspromemorian har vidare diskuterats om en omläggning av domsskrivningen med tanke på ADB bör föranleda en revision av reglerna i 30 kap. 13 § RB om rättelse av dom. Det har därvid påpekats, att man i vart fall under ett inledningsskede torde få räkna med att en del formella felaktigheter i domarnas avfattning kan komma att uppdagas i samband med databehandling av dessa. Vidare har anförts att nuvarande regler om rättelse av uppgift från domstol till kriminalregistret inte kan tillämpas, om en felaktighet upptäcks i en domskopia som sänts in för databehandling. Jag vill med anledning härav framhålla, att en omläggning av det slag varom nu är fråga inte torde medföra några principiellt nya problem beträffande tillämpningen av institutet rättelse av dom. Även om en övergång till databehandling av domar under ett inledningsskede skulle leda till en viss ökning av antalet beslut om rättelse, synes inte enbart denna omständighet motivera att föreskrifterna om rättelse av dom nu omprövas. Jag anser därför, att de nuvarande reglerna tills vidare bör behållas oförändrade. Som har påpekats i promemorian torde erforderliga föreskrifter om kontrollenhetens förfarande, när en felaktighet har konstaterats i en insänd domskopia, kunna meddelas i administrativ ordning.

Till en del mindre jämkningar i 30 kap. RB med anledning av RI-förslaget återkommer jag i specialmotiveringen.

Avslutningsvis vill jag beröra en fråga som har visst samband med omläggningen av domstolarnas uppgiftslämnande i brottmål. Vid remissbehandlingen av departementspromemorian har av några hovrätter uttalats farhågor för att det föreslagna informationssystemet skall leda till en vidgad brottsregistrering. En sådan utveckling synes dem betänkelig med hänsyn till individens krav på skydd mot ett överdrivet registreringsväsende. Jag önskar

med anledning av dessa uttalanden understryka, att RI-projektet syftar till en teknisk omdaning av nuvarande brottsregistrering. Gällande bestämmelser om vad som får lämnas ut från brottsregistren skall i princip inte ändras. Avsikten är att de lagändringar som nödvändiggörs av den planerade samordningen av kriminalregistret och rikspolisstyrelsens personregister skall behandlas i en departementspromemoria, som utarbetas inom justitie-departementet och remissbehandlas under våren 1969.

3. Underrättelse till tilltalad om dom i brottmål

3.1. Gällande bestämmelser

Dom i brottmål skall enligt 30 kap. 7 § RB i regel avkunnas i direkt samband med huvudförhandlingen i målet. Är parterna närvarande, när domen avkunnas, får de således omedelbart ett muntligt besked om målets utgång. Avkunnas inte domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller också meddelas genom att den hålls tillgänglig på rättens kansli. I sådant fall skall vid huvudförhandlingen ges underrättelse om tiden och sättet för domens meddelande. Avgörs målet utan huvudförhandling, meddelas domen genom att den hålls tillgänglig på domstolens kansli. Underrättelse om tiden för meddelandet skall då senast samma dag sändas till parterna. Vad som nu har sagts om dom äger på grund av föreskrift i 30 kap. 10 § RB motsvarande tillämpning i fråga om slutligt beslut.

Enligt kungörelsen angående underrättelse om dom i vissa brottmål m. m. skall domstol i vissa fall lämna tilltalad meddelande om dom i brottmål. Meddelas villkorlig dom skall underrättelse om domen enligt särskilt formulär skyndsamt tillställas den dömde med posten i rekommenderat brev eller på annat tillförlitligt sätt (6 §). Sådan underrättelse fordras dock inte, när överrätt fastställer underrätts dom. Meddelar domstol dom eller beslut i militärt brottmål, som rör ansvar för brott av krigsman, eller eljest i mål angående ansvar för ämbetsbrott och är den tilltalade inte häktad eller eljest intagen i fängvårdsanstalt, skall domstolen genast delge honom avskrift av domen eller beslutet (16 §). Meddelas dom i den tilltalades frånvaro och är denne intagen på sjukhus med stöd av lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall eller inskriven i specialsjukhus med stöd av 35 § lagen den 15 december 1967 (nr 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, skall rätten föranstalta om att domen delges honom genom överläkarens försorg.

En underrättelseplikt motsvarande den som gäller beträffande villkorligt dömd är föreskriven i fråga om den som erhåller anstånd med verkställighet av förvandlingsstraff i 10 § kungörelsen rörande tillämpning av bötesverkställighetslagen.

Det kan tilläggas, att enligt 8 § expeditionskungörelsen den 29 oktober 1964 (nr 618) åtalad är fri från avgift beträffande dom eller slutligt beslut i brottmål, dock inte i fråga om dom som underrätt utfärdar i förklarad form.

3.2. Ändringsförslag

1967 års riksdag (1LU 42, rskr 1967:321) har väckt frågan om att införa skyldighet för domstol att i alla brottmål lämna den tilltalade ett skriftligt meddelande om domens innehåll. Riksdagsärendet föranleddes av motionen 1967: I: 232. I denna hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av föreskrift för domstol att, då dom avkunnas i parts frånvaro och parten inte heller har närvarit vid rättegångsförhandlingen, med posten sända ett meddelande till parten om domen och dess innehåll. Till stöd för motionen anfördes i huvudsak följande. Den som hade åtalats för en ordningsförelse e. d. och skriftligen erkänt gärningen behövde inte inställa sig vid huvudförhandlingen i målet. Om han hade fått besked från rätten att han inställelse inte krävdes, kunde det emellertid framstå som naturligt att han från domstolen fick underrättelse om det utmätta straffet. Gjorde han ingen förfrågan härom hos domstolen, fick han reda på detta först när det skulle verkställas. Även om den felande hade erkänt sin förseelse, kunde han önska överklaga straffmätningen. Om han i förlitande på att få besked om domen dröjde med detta, förlorade han sin möjlighet att överklaga, när fullföljdstiden hade gått ut.

Över motionen inhämtades yttranden från Göta hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges häradshövdingar och Föreningen Sveriges stadsdomare. Motionen tillstyrktes av Göta hovrätt, advokatsamfundet och häradshövdingeföreningen, medan stadsdomarföreningen avstyrkte den. Enligt hovrättens mening borde införas en allmän regel om skyldighet för domstol att i brottmål underrätta den tilltalade om utgången i målet. Advokatsamfundet ansåg en generell underrättelseplikt om tiden och sättet för domens meddelande vara tillräcklig. Häradshövdingeföreningen tillstyrkte en underrättelseskyldighet i enlighet med yrkandet i motionen. Stadsdomarföreningen anförde genom sin styrelse bl. a.

I och för sig kan det synas rimligt att en tilltalad, som ej inställt sig inför domstolen, erhåller underrättelse om domen mot honom. Föreskrift härom skulle emellertid för domstolarna innebära en betydande ökning av arbetsbelastningen. Styrelsen tänker då på de tusentals domar, som framförallt vid de stora rådhusrätterna avkunnas i mål om fylleri och liknande förseelser utan att den tilltalade är närvarande. Dessa domar uppsättes i tabellform och underrättelsen kan alltså inte få formen av en på samma gång, som domarna uppsättes, tagen avskrift av domen. En särskild underrättelse

måste alltså utskrivas. Även om tryckta formulär kan användas medför det ett stort arbete. Domar av denna art förekommer exempelvis vid rådhusrätten i Malmö till ett antal av cirka 4 000 årligen. Skulle i alla dessa fall underrättelse ske torde det betyda att skrivpersonalen får utökas. Redan detta förhållande inger största tveksamhet i fråga om den föreslagna underrättelseplikten. Därtill kommer att, såvitt styrelsen har sig bekant, någon olägenhet av rådande system icke förmärkts. Föreligger hos den tilltalade något som helst intresse av utgången i målet torde han för övrigt regelmässigt på ett eller annat sätt taga kontakt med domstolen för att få veta denna. Trots vad nu sagts är styrelsen emellertid av den uppfattningen att det i vissa mål kan föreligga särskilda skäl att underrätta vederbörande om målets utgång. Styrelsen tror sig emellertid veta, att domstolarna i dylika fall tillställer den tilltalade ett besked om utgången i målet. Det torde kunna överlämnas åt domstolarna själva att avgöra när så bör ske. Styrelsen avstyrker alltså bifall till det i motionen framlagda förslaget.

Första lagutskottet uttalade, att det i likhet med remissinstanserna ansåg de nuvarande reglerna om domstols underrättelseplikt i fråga om meddelade domar inte vara helt tillfredsställande. Främst rättssäkerhetsskäl talade enligt utskottets mening för att den dömde, vare sig han hade närvarit vid förhandlingen eller inte, borde få ett skriftligt meddelande om domens innehåll. Detta kunde som regel ske enklast genom att han med posten tillställdes en avskrift av domen eller, i fråga om domar som utfärdades i förenklad form, en underrättelse enligt särskilt formulär. Utskottet påpekade vidare, att frågan syntes ha sin största betydelse för de s. k. bagatellmålen. Inom justitiedepartementet pågick — enligt vad utskottet hade erfarit — undersökningar syftande till att förenkla formerna för handläggningen av dessa mål. I det sammanhanget skulle bl. a. övervägas reglerna om den tilltalades närvaro vid domstol och domstolarnas befattning över huvud med vissa typer av bagatellmål. Dessa frågor hade uppenbarligen nära samband med domstolens nu berörda underrättelseplikt. Det föreföll därför lämpligt att det i motionen aktualiserade spörsmålet beaktades under det pågående lagstiftningsarbetet. Utskottet hemställde därför att riksdagen med anledning av motionen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet sålunda anfört. Riksdagen beslutade i enlighet härmed.

3.3. Remissyttrandena över departementspromemorian

I sitt yttrande över departementspromemorian uttalar *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare*, att det kan förutses att inom kort befogade krav kommer att framställas på att alla tilltalade skall få skriftligt besked om domslutets innehåll. Med hänsyn härtill skulle det vara praktiskt om detta kunde meddelas genom översändande av en likadan kopia som den som enligt förslaget i promemorian skall sändas till RI. För sådant ändamål och även i övrigt är det angeläget att domsformuläret blir

lätt överskådligt och att de väsentliga partierna, särskilt själva påföljden, blir tydligt framhävda. Detta torde kunna ske genom typografiska medel och en lämplig placering. Samma förslag framförs av *borgmästaren i Göteborgs rådhusrätt*.

3.4. Departementschefen

RB innehåller f. n. ingen allmän regel som ålägger domstol att i brottmål skriftligen underrätta den tilltalade om utgången i målet. Avkunnas domen vid huvudförhandlingen i målet och är den tilltalade närvarande vid denna, får han ett muntligt besked om målets utgång. Avkunnas domen inte vid huvudförhandlingen, lämnar domstolen underrättelse om tiden och sättet för domens meddelande. Har målet handlagts i den tilltalades utevaro, vilket under vissa förutsättningar kan ske när det inte kommer i fråga att ådöma annan brottspåföljd än böter, får den dömde i allmänhet inte något besked om vare sig tiden och sättet för domens meddelande eller målets utgång. Jag vill i det sammanhanget erinra om att antalet bagatellmål som avgörs i den tilltalades utevaro har minskats avsevärt genom 1968 års ändringar i RB (prop. 1968: 82). I vissa undantagsfall, såsom i militärt mål, har domstolen i administrativ ordning ålagts att alltid delge den tilltalade en avskrift av domen. Är den dömde häktad eller eljest intagen i fängvårdsanstalt får han enligt särskilda bestämmelser regelmässigt tillfälle att avge nöjdförklaring på grundval av antingen ett av rätten utfärdat bevis om utgången i målet (domsbevis) eller avskrift av domen som domstolen har sänt till föreståndaren för häktet eller styresmannen för anstalten. Det kan tilläggas, att åklagare enligt nuvarande praxis automatiskt eller på grund av överenskommelse med domstolen i de flesta mål får en kopia av domen i målet (jfr JO:s ämbetsberättelse år 1964 s. 206).

De nuvarande reglerna om domstolarnas skyldighet att underrätta den tilltalade om meddelade domar är, såsom har framhållits i första lagutskottets utlåtande, inte helt tillfredsställande. Även om några allvarigare olägenheter hittills inte har yppats, talar hänsyn till den dömde starkt för att denne bör få ett skriftligt besked om utgången i målet, vare sig han närvarit vid huvudförhandlingen eller inte. Orsaken till att en underrättelseplikt av detta slag hittills inte har införts är främst att söka i den ökade arbetsbelastning för domstolarna som en sådan skyldighet skulle innebära. Med hänsyn till den i föregående avsnitt förordade omläggningen av domsskrivningen i brottmål har detta skäl mot en allmän regel om underrättelseplikt förlorat en del av sin bärkraft. Med ett nytt system för domsskrivningen torde en sådan regel inte behöva vålla någon större ökning av domstolarnas arbetsbörda. Avfattas domen delvis, dvs. såvitt avser rubriken och domslutet, enligt formulär på tryckt blankett, kan på ett enkelt sätt framställas en kopia av

domsblanketten, vilken sedan kan sändas till den tilltalade. Det är tänkbart att en underrättelse av motsvarande innehåll i en framtid kan framställas på maskinell väg och tillställas den dömde från RI. På grund av det anförda förordar jag, att en underrättelseplikt av ifrågavarande slag införs. Föreskrift härom kan lämpligen tas in i RB. Någon formlig delgivning av underrättelsen med den tilltalade bör inte ske. Skyldigheten att lämna den dömde meddelande om utgången i målet bör gälla både underrätt och överrätt. Närmare föreskrifter om underrättelseplikts fullgörande torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

4. Avfattning av stämningsansökan i brottmål enligt formulär m. m.

4.1. Gällande bestämmelser

Bestämmelser om väckande av allmänt åtal är intagna i 45 kap. RB. Vill åklagare väcka åtal, skall han enligt 1 § hos rätten göra skriftlig ansökan om stämning å den som skall tilltalas. Rätten kan också uppdra åt åklagare att själv utfärda stämning. I stämningsansökan skall åklagaren enligt 4 § uppge:

- 1) den tilltalade,
- 2) målsäganden, om sådan finns,
- 3) den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som fordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som är tillämpliga,
- 4) de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis,
- 5) de omständigheter, som betingar domstolens behörighet, om inte denna framgår av vad som annars anföras.

Vill åklagaren i samband med åtalets väckande enligt 22 kap. RB väcka talan om enskilt anspråk på grund av brottet, skall han i ansökningen uppge anspråket och de omständigheter, på vilka det grundas, samt de bevis, som åberopas, och vad han vill styrka därmed. Är den tilltalade anhållen eller häktad, skall det anges i stämningsansökningen. Denna skall vara under-tecknad av åklagaren.

Stämning som utfärdas av åklagare, s. k. direktstämning, skall enligt 45 kap. 16 § innehålla vad som föreskrivs i 4 § om stämningsansökan. I fråga om innehållet i övrigt i direktstämning gäller föreskrifter motsvarande dem som är meddelade beträffande stämning som utfärdas av rätten.

Allmänt åtal får i vissa fall väckas utan stämning. Detta får ske exempelvis i fråga om förseelse i rättegången. Åklagaren kan också mot samme tilltalade med rättens medgivande utvidga åtalet att avse annan gärning. Vill åklagaren i de nu nämnda fallen väcka eller utvidga åtal, får det ske muntligen inför rätten eller också skriftligen (45 kap. 6 §).

I praxis avfattas såväl stämmingsansökan som direktstämning i regel på tryckta blanketter. Formulär till sådana blanketter har godkänts av RÅ.

4.2. Departementspromemorian och yttrandena över den

I departementspromemorian framhålls, som har nämnts förut under 2.4., att samarbetsorganets förslag om införande av formulär till dom i brottmål också ger anledning att överväga rationaliseringsåtgärder, som inte har direkt samband med ett genomförande av förslaget. I promemorian anförs vidare, att man undersöker möjligheterna att göra ett formulär till stämmingsansökan, som lämpar sig för databehandling. Om denna väg visar sig vara framkomlig, synes enligt promemorian också kunna övervägas att öppna möjlighet för domstolarna att ersätta nuvarande redogörelse i domen för åklagarens yrkanden med en till domen fogad kopia av stämmingsansökningen.

Vid remissbehandlingen av promemorian har sistnämnda fråga tagits upp av åtskilliga remissinstanser. *Borgmästaren i Stockholms rådhusrätt* finner det lämpligt att öppna möjlighet att ersätta redogörelsen för åklagarens yrkanden med en kopia av stämmingsansökningen och anser det vidare kunna övervägas, om inte i mål av enkel beskaffenhet en kopia av stämmingsansökan kunde vara så utformad att den kunde användas som original till dom. Erfarenhetsmässigt är dock ändringar av åtalet i samband med huvudförhandlingen så vanliga, att utrymmet för att utnyttja stämmingsansökan på antytt sätt är relativt begränsat. Hur stor rationaliseringsvinsten blir kan bedömas först sedan man har slutfört nu pågående utredningar om att föra bort bagatellbrotten från domstolsprövning. *Häradshövdingen i Jösse domsaga* anför, att det synes i hög grad önskvärt att kunna ersätta åklagarens yrkanden med en till domen fogad kopia av stämmingsansökningen. Uttalanden i samma riktning görs även av *borgmästarna i rådhusrätterna i Uppsala och Umeå*. En något kritisk inställning företräder *häradshövdingen i Frostå och Eslövs domsaga*, som med hänsyn främst till de inte sällan förekommande ändringarna av åtalet under huvudförhandlingen anser det vara tvivelaktigt om en anordning som den antydda är praktiskt genomförbar.

I en del remissyttrandena diskuteras möjligheterna att från stämmingsansökningen hämta vissa formaluppgifter, som i promemorian föreslås skolas med i domsformuläret. Från flera håll understryks exempelvis att uppgift om den tilltalades personnummer regelmässigt bör kunna hämtas från förundersökningsprotokollet eller stämmingsansökningen. *Borgmästaren i Stockholms rådhusrätt* anför att personnumret utan tvekan kommer att få en växande betydelse för identifiering. Det är därför givetvis lämpligt att det redan nu utnyttjas vid registrering av brott. Skyldigheten att ange numret i domen kan emellertid medföra vissa svårigheter. Det kan inte förutsättas att de tilltalade i allmänhet känner till sina personnummer. Ett stort antal hu-

vudförhandlingar hålls f. ö. i den tilltalades utevaro. Man måste därför kräva att personnumret alltid tas upp och verifieras redan under förundersökningen. *Häradshövdingen i Listers och Sölvesborgs domsaga* påpekar, att uppgift om den tilltalades födelsenummer enligt 21 § förundersökningskungörelsen endast skall antecknas i den s. k. stora biografen. Förundersökningsprotokoll innehållande den stora biografen är tillgängligt för domstolen endast då fängelse i mer än sex månader kan följa på brottet, dvs. en mindre del av brottmålen. Om förundersökningsprotokollet alltid skall innehålla uppgift om den tilltalades personnummer, krävs ändring av nämnda paragraf i förundersökningskungörelsen. *Häradshövdingarna i Frosta och Eslövs domsaga* och *Jösse domsaga* anser föreskrift böra meddelas om att den tilltalades personnummer alltid skall anges i stämningsansökningen. Även *borgmästaren i rådhusrätten i Hälsingborg* finner det vara ett rimligt krav att uppgiften tillhandahålls domstolen genom åklagarens försorg.

4.3. Ändringsförslag

I skrivelse den 15 november 1968 framhåller RÅ, att det under pågående utredningsarbete för uppbyggnad av RI har visat sig föreligga behov av att i administrativ ordning kunna ge vissa föreskrifter om hur de uppgifter som skall tas med i stämningsansökan eller direktstämning närmare skall anges. RB torde f. n. inte ge möjlighet härtill. RÅ erinrar vidare om den pågående undersökningen av frågan om införande av formulär för domar i brottmål och påpekar, att — utöver att utformningen av domen till vissa delar blir bunden genom formuläret — vissa formella uppgifter skall tas in i domen med tanke på den senare bearbetningen i RI. Detta gäller bl. a. den tilltalades personnummer. Det har ansetts lämpligt att domstolen får tillgång till detta genom att det anges i stämningsansökningen. Det är vidare avsett att yrkandena skall kunna anges genom hänvisning till en vid domen fogad kopia av stämningsansökningen i de fall detta finnes lämpligt. Stämningsansökningen bör därför få en efter domsformulären anpassad utformning. I det vidare utbyggda RI torde vissa uppgifter också komma att registreras från stämningsansökningar. Det blir då nödvändigt att dessa innehåller sådana uppgifter som systemet kräver och i övrigt får en utformning som är anpassad efter detta. Det skulle också från kontorsteknisk synpunkt innebära fördelar om man hade enhetliga normer för stämningsansökningarnas formella utformning. Bl. a. kunde formulären anpassas för systematisk maskinskrivning. Vad nu har sagts om stämningsansökan gäller också stämning, som utfärdas av åklagare. För att genomföra en formalisering av stämningsansökningar och direktstämningar i enlighet med det nu anförda fordras att bindande föreskrifter meddelas därom. Sådana föreskrifter bör kunna meddelas i administrativ ordning. För att göra detta möjligt torde i 45 kap. RB

böra införas ett bemyndigande för Kungl. Maj:t eller den myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela närmare föreskrifter i detta hänseende. RÅ nämner avslutningsvis, att arbete pågår inom RÅ:s kansli med att utforma förslag till formulär till stämningsansökan och direktstämning.

Över RÅ:s skrivelse har yttranden avgetts av Föreningen Sveriges härads-hövdingar och stadsdomare, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare och Sveriges advokatsamfund.

Föreningen Sveriges statsåklagare och *Sveriges advokatsamfund* tillstyrker RÅ:s hemställan.

Föreningen Sveriges åklagare förklarar sig inte ha något att erinra mot förslaget, såvitt fråga är endast om föreskrifter rörande den rent typografiska uppställningen av stämningsansökan och om intagande av rent formella uppgifter i denna, t. ex. uppgift om den tilltalades personnummer. Skulle det däremot komma i fråga att ge Kungl. Maj:t eller annan myndighet rätt att i vidare mån ge bindande föreskrifter om stämningsansökans innehåll synes det nödvändigt med en grundlig utredning.

Föreningen Sveriges härads-hövdingar och stadsdomare ifrågasätter, om syftet med RÅ:s framställning bör tillgodoses genom ändring i RB och fastställande av bindande formulär för stämningsansökningar. F. n. gäller enligt RB att den tilltalade skall anges i stämningsansökningen, och det har betraktats som självklart, att man för hans identifiering tar med födelsetiden. Uttrycklig föreskrift i sådant hänseende finns i bötesindrivningsförordningen, vilket automatiskt har lett till att åklagarna tillhandahåller sådana uppgifter. I framtiden torde det vara lika naturligt att födelsetiden kompletteras med personnumret, men det synes inte nödvändigt att bindande föreskrift härom lämnas i RB eller med stöd därav meddelad administrativ författning. Bindande föreskrifter av denna valör synes böra reserveras för sådana bestämmelser som är av betydelse i processuellt avseende. Formulär till stämningsansökning kan som hittills utarbetas av RÅ. Sådana formulär torde komma att användas nära nog 100-procentigt. Skulle det anses erforderligt kan åklagarna i administrativ författning åläggas att i samband med ingivande av stämningsansökning eller stämning lämna uppgift till domstolen angående personnumret. Föreningen anser det värdefullt, att möjlighet hålls öppen att i speciella undantagsfall avvika från ett standardformulär.

4.4. Departementschefen

RÅ:s förslag att införa möjlighet för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela närmare föreskrifter om avfattning av stämningsansökan och direktstämning i brottmål har nära samband med den under avsnitt 2 behandlade frågan om omläggning av domsskrivningen i sådana mål. Jag vill först peka på att ett system med domsformulär anpassade för ADB i viss utsträckning kräver, att domstolarna på ett snabbt och säkert

sätt får tillgång till vissa uppgifter av väsentligen formell natur som nu regelmässigt inte tas med i domen. RÅ har särskilt nämnt uppgift om den tilltalades personnummer. En sådan uppgift bör lämpligen tillhandahållas domstolen genom åklagarens försorg. Enklast sker detta genom att personnumret alltid tas med i stämningsansökningen.

Den föreslagna omläggningen av uppgiftslämnandet i fråga om dom i brottmål gör det vidare önskvärt att vissa uppgifter, som ingår i stämningsansökningen och varom domstolen skall underrätta RI, i formellt hänseende anpassas till ADB. Ett exempel på uppgifter av det slag jag nu syftar på utgör uppgift om tiden för det åtalade brottet. Uppgift i detta hänseende lämnas f. n. av domstolarna till kriminalregistret på en särskild uppgiftsblankett. Avsikten är, att tidsangivelsen enligt det föreslagna systemet för domsskrivningen skall lämnas på särskild plats på den kopia av domen som sänds in för databehandling. Anpassningen till ADB-rutiner gör det önskvärt att denna tidsuppgift anges om möjligt med siffror och inte med obestämda tidsuttryck av det slag som f. n. förekommer i inte ringa utsträckning. För att underlätta uppgiftslämnandet i detta hänseende och skapa förutsättningar för att uppgiften till kriminalregistret blir så tillförlitlig som möjligt bör tidsangivelsen helst vara utformad efter ADB-normer redan i stämningsansökningen. Några svårigheter för åklagarna torde knappast uppkomma med en sådan ordning. Den torde i själva verket leda till att uppgiften om tiden för gärningens begående blir mera preciserad än enligt nuvarande praxis, något som från flera synpunkter är till fördel.

RI-projektet skapar som jag har nämnt förut också förutsättningar för andra rationaliseringsåtgärder som har visst samband med den föreslagna omläggningen av domsskrivningen. Jag avser här främst den i departementspromemorian framförda tanken på att skapa möjlighet att vid doms avfattning ersätta nuvarande redogörelse för åklagarens yrkanden med en kopia av stämningsansökningen. Detta förslag har under remissbehandlingen väckt positivt gensvar från domstolshåll. Som har påpekats därvid kan det inte gärna komma i fråga att gå längre än att öppna möjlighet för domstolarna att i de fall de finner det lämpligt ersätta redogörelsen för åklagarens yrkanden med en till domen fogad kopia av stämningsansökningen. En påtaglig begränsning av vinsten med en sådan reform ligger självfallet däri att åtalet inte sällan ändras eller justeras vid huvudförhandlingen i målet. Ett genomförande av förslaget synes förutsätta, att stämningsansökning i formellt hänseende anpassa till det förut berörda systemet med formulär till dom i brottmål.

Det är inte uteslutet att med tanke på RI vissa uppgifter kan komma att hämtas direkt från stämningsansökningen för maskinell bearbetning under den fortsatta utbyggnaden av datasystemet. Det blir då nödvändigt att dessa uppgifter — i likhet med vad som har föreslagits i fråga om domstolens dom — ges en utformning som lämpar sig härför.

De nu ifrågasatta ändringarna av åklagarnas och domstolarnas handläggningsrutiner synes inte kunna genomföras utan att bemyndigande ges för Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om avfattning av stämningsansökan och direktstämning. Med anledning av vad Föreningen Sveriges åklagare anfört angående räckvidden av ett sådant bemyndigande vill jag understryka, att några sakliga ändringar i fråga om stämningsansökningens och direktstämnings innehåll inte är åsyftade. Det skall liksom hittills ankomma på åklagarna att bestämma det sakliga innehållet i dessa handlingar. På grund av det nu anförda förordar jag, att i 45 kap. RB ges bemyndigande för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela närmare föreskrifter om avfattning av stämningsansökan och stämning, som utfärdas av åklagare.

5. Lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om ändring i rättegångsbalken. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

6. Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

30 KAP.

5 §.

Remissyttrandena över departementspromemorian. Åtskilliga remissinstanser diskuterar frågan om domslutet bör följa omedelbart efter rubriken — såsom har föreslagits i det vid promemorian fogade formulärutkastet nr 2 — eller om nuvarande ordningsföljd mellan de olika avdelningarna i domen bör behållas (formulärutkastet nr 1). I det stora flertalet yttranden förordas det förstnämnda alternativet.

Svea hovrätt framhåller, att det är önskvärt att redan på första sidan av domen få med så många som möjligt av de uppgifter som skall lämnas till registren. Det utrymme som på första sidan skulle kunna reserveras för domskäl skulle i ett betydande antal fall bli otillräckligt, särskilt när även en del av domslutet bör redovisas där. Hovrätten godtar därför den ändring av gällande ordning som placeringen av domslutet före domskälen innebär. *RA* påpekar, att domslutet åtminstone för den tilltalade torde vara den väsentligaste delen av domen och därför bör redovisas före parternas yrkanden och domskälen. Med en sådan ordning skulle man också nå överensstämmelse med den utomlands i allmänhet vedertagna utformningen av brottsmåldo-

¹ Bilagan, som fränsett en smärre ändring av redaktionell art är likalydande med det förslag som är fogat vid propositionen, har uteslutits här.

mar. *Sveriges advokatsamfund* anser att det för den tilltalade torde spela mindre roll om domen är disponerad på det ena eller andra sättet. Hans intresse knyter sig givetvis i första hand till själva domslutet, uppgiften om den gärning för vilken han dömts och den påföljd han har erhållit. Används formulärutkastet nr 2 får han omedelbart upplysning i dessa hänseenden. Samfundet förordar av bl. a. dessa skäl en uppställning enligt detta utkast. *Häradshövdingen i Askims och Mölndals domsaga* uttalar, att omkastningen av ordningsföljden för domens olika delar psykologiskt torde ha den goda effekten att domskälen görs mera koncentrerade.

JO, borgmästaren i rådhusrätten i Uppsala och häradshövdingen i Skövde domsaga förordar, att domen ställs upp enligt nu gängse metod. *JO* anser den omkastade ordningsföljden mellan domens olika delar vara mindre lämplig redan därför att den bryter mot det rätta kausalsammanhanget, enligt vilket bl. a. domskälen leder fram till domslutet och inte tvärtom. Vidare är att märka, att en sådan ordning avviker från den i 30 kap. 5 § RB upptagna, numrerade ordningen för domens olika avdelningar. Det måste ifrågasättas om inte den angivna nummerföljden är bindande. I motiven förutsätts också, att domens olika avdelningar kommer i denna ordning. Liknande synpunkter anförs av de två sistnämnda remissinstanserna.

JO tar i sammanhanget också upp en annan aspekt av frågan om domskälens placering. *JO* påpekar att i båda formulärutkasterna anvisas ett begränsat utrymme, där domskälen skall skrivas. Särskilt i utkastet nr 1 är detta utrymme påfallande snålt tilltaget. Även om domstolarna, i den mån det anvisade utrymmet visar sig otillräckligt, självfallet kommer att skriva domskälen helt eller delvis på en bilaga till domen, kan formulärens utformning i det nu angivna hänseendet lätt komma att uppfattas som en anvisning till domstolarna att om möjligt begränsa sina domskäl så att de ryms på domsblanketten. Detta torde vara mindre lämpligt. *JO* ifrågasätter därför om inte formulären endast bör innehålla en hänvisning till bilaga, när det gäller domskälen. Även *Sveriges advokatsamfund* framhåller, att det från rättssäkerhetssynpunkt skulle vara betänkligt, om formulären i schematiserande riktning skulle komma att påverka domskälens avfattning. Redan nu kan åtskillig kritik riktas mot den väl summariska redovisning av domskäl som i många fall förekommer. Till motverkande av faran för den psykologiska styrning som formulärrutorna skulle kunna medföra bör därför en direkt föreskrift övervägas om att parternas yrkanden och domskälen alltid skall avfattas på en särskild bilaga och sålunda helt utanför formulärets inrättning.

Departementschefen. Samarbetsorganets förslag föranleder som jag har nämnt tidigare en del mindre jämkningar i RB.

I 30 kap. 5 § första stycket ges f. n. den formföreskriften i fråga om doms avfattning att domen skall ställas upp i skilda avdelningar. I paragrafen an-

ges närmare vad dessa skall innehålla. Den ordningsföljd mellan de olika avdelningarna i domen som anges i RB torde få anses bindande för domstolarna.

För att genomföra den föreslagna omläggningen av domsskrivningen krävs att domslutet i de fall domen skrivs enligt formulär placeras direkt efter rubriken. En sådan jämkning i fråga om domens uppställning har godtagits av nästan alla remissinstanser. De skäl som har anförts mot en sådan ändring tar främst sikte på att denna bryter kausalsammanhanget, enligt vilket domskälen leder fram till domslutet och inte tvärtom. Då emellertid knappast någon på allvar kan tro att den rent uppställningstekniska ordningsföljden i domen skulle tyda på att rätten först har bestämt sig för utgången och därefter för de skäl som har motiverat denna utgång, anser jag inte avgörande vikt kunna fästas vid denna invändning. För den tilltalade torde som RÅ har påpekat domslutet vara den väsentligaste delen av domen. En sådan ordning för avfattning av dom tillämpas redan nu i åtskilliga europeiska länder. Eftersom placeringsfrågan härtill är av stor vikt för den planerade reformen av domsskrivningen, finner jag för min del skälen för en sådan omkastning av de olika avdelningarna i domen vara så starka, att nyss anförda hänsyn till kausalsammanhanget uppenbarligen kan vika.

Vad gäller domar i brottmål som efter den planerade nyordningen av domsskrivningen inte avfattas enligt formulär bör enligt min mening tillämpas samma ordningsföljd mellan domens olika delar som beträffande de domar som skrivs med användande av formulär. Det nu sagda gäller såväl överrätts som underrätts dom. Det avser också sådana domstolsavgöranden utanför den egentliga brottmålsprocessen, för vilkas avfattning 30 kap. RB i princip är normerande.

Under remissbehandlingen har ifrågasatts om inte en jämkning av bestämmelserna i 30 kap. 5 § bör följas av en motsvarande ändring av reglerna i 17 kap. 7 § beträffande avfattningen av dom i tvistemål. Som jag har framhållit tidigare är det ännu för tidigt att bedöma i vad mån RI-projektet kan komma att påverka utformningen av tvistemålsdomen. Den omkastning av ordningsföljden mellan brottmålsdomens olika avdelningar varom nu är fråga är en direkt följd av den föreslagna formaliseringen av brottmålsdomen med tanke på databehandling. Några egentliga olägenheter av att behålla nuvarande uppställningssätt i fråga om tvistemålsdomen torde inte vara att befara. Jag anser därför inte tillräckliga skäl finnas att nu göra en ändring i 17 kap. av det slag som under remissbehandlingen har ifrågasatts från några håll.

Jag förordar att 30 kap. 5 första stycket jämkas i enlighet med vad jag nu har anfört.

6 §.

I paragrafen regleras förutsättningarna för att avfatta dom i förenklad form. Den ger också Kungl. Maj:t fullmakt att meddela närmare föreskrifter

här om. I avsnitt 2 har föreslagits att Kungl. Maj:t ges bemyndigande att meddela bestämmelser om avfattning av dom. Ett sådant bemyndigande kan lämpligen tas in i en ny paragraf, som placeras sist i 30 kap. Tredje punkten i 6 § bör på grund härav utgå.

7 §.

Dom i brottmål avkunnas i regel muntligen i direkt samband med huvudförhandlingen i målet. Några närmare regler om sättet för avkunnande av dom har inte meddelats i RB. Då det inte har ansetts nödvändigt att dom alltid avkunnas i sin helhet, har emellertid i fjärde stycket av 7 § uttryckligen föreskrivits, att avkunnande får ske genom att rätten återger domskälen och slutet samt meddelar fullföljdshänvisning. Bestämmelsen äger motsvarande tillämpning i fråga om slutligt beslut.

Om ordningsföljden mellan de olika avdelningarna i den skriftligen avfattade domen kastas om så att domslutet följer omedelbart efter rubriken (se under 5 §), synes konsekvensen kräva att samma ordning tillämpas, när en dom avkunnas muntligen. De skäl som har anförts till stöd för en sådan omkastning beträffande den skrivna domen talar enligt min mening också för att domstolen vid avkunnandet av domen iakttar samma ordningsföljd mellan domslutet och övriga delar av avgörandet. För den tilltalade torde det i själva verket vara av större vikt att vid avkunnandet genast få ett besked om utgången i målet än vid läsningen av den skriftligen avfattade domen. Eftersom domens olika avdelningar i fortsättningen kommer att ställas upp i den ordning som anges i 5 §, torde härav följa att de återges i samma ordningsföljd vid avkunnandet av domen. Jag anser det därför inte vara nödvändigt med en uttrycklig föreskrift här om. Den nuvarande bestämmelsen i 7 § fjärde stycket bör emellertid jämkas i enlighet med det nu sagda.

I överensstämmelse med vad som har anförts i avsnitt 3 har i ett nytt stycke som fogats till 7 § tagits in en föreskrift av innehåll att, när mål har avgjorts, den tilltalade snarast skall ges skriftlig underrättelse om utgången i målet. Som jag har nämnt tidigare bör närmare föreskrifter om underrättelsepliktens fullgörande meddelas i administrativ ordning.

10 §.

Den i avsnitt 3 föreslagna skyldigheten att i brottmål underrätta den tilltalade om utgången i målet bör enligt min mening gälla inte bara i fråga om dom utan också beträffande slutligt beslut. Den generella hänvisning till 7 § som nu finns i 10 § första stycket bör därför stå kvar oförändrad.

Den föreslagna omläggningen av domsskrivningen föranleder däremot en mindre ändring i 10 §. Enligt första stycket andra punkten skall 5 och 8 §§ tillämpas, om frågans beskaffenhet fordrar det. Det har sålunda överlämnats åt domstolarna att bestämma inte bara beslutets innehåll utan också dess formella gestaltning. Det ankommer även på domstolarna att avgöra,

om beslut skall sättas upp särskilt eller antecknas på annat sätt (jfr 6 kap. 3 § 7 RB och 7 § ProtK). Beslut, som meddelas i samband med dom, skall dock alltid tas upp i domen. Som har nämnts tidigare torde RI-förslaget leda till att det blir nödvändigt att i viss utsträckning formalisera beslut i brottmål. Kungl. Maj:t bör därför erhålla bemyndigande att meddela föreskrifter om avfattning av beslut. Ett sådant bemyndigande kommer emellertid att stå i mindre god överensstämmelse med den nu berörda regeln i 10 §. I paragrafen bör därför tas in en erinran om att domstolarnas rätt att bestämma ett besluts avfattning begränsas i den mån Kungl. Maj:t meddelar föreskrift härom.

14 §.

I denna paragraf har i överensstämmelse med vad som har anförts tidigare tagits in ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut i brottmål. Det ligger i sakens natur att bemyndigandet bör omfatta också sådan del av avgörandet som rör talan om enskilt anspråk som har förts i samband med åtalet. Jag har emellertid inte ansett det vara nödvändigt att uttryckligen ange detta i lagtexten.

Ikraftträdandebestämmelsen.

Lagen föreslås träda i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer. Som jag nämnt förut torde viss försöksverksamhet vara nödvändig, innan en definitiv övergång sker till utskrift av domar i brottmål enligt formulär. En sådan försöksverksamhet planeras börja vid vissa domstolar under våren 1969. För att kunna börja en sådan försöksverksamhet torde det vara nödvändigt att de föreslagna ändringarna i 30 kap. RB — med undantag av 7 § sista stycket — till en början sätts i kraft endast i fråga om de domstolar där försöksverksamhet skall bedrivas. Kungl. Maj:t bör därför erhålla bemyndigande att förordna att lagens ikraftträdande begränsas till viss eller vissa domstolar och till vissa av de nya bestämmelserna.

7. Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson

Departementspromemorians lagförslag**Förslag**

till

Lag**om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom förordnas, *dels* att 30 kap. 6 § rättegångsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i samma kapitel skall införas en ny paragraf, 14 §, av nedan angiven lydelse.

30 KAP.**6 §.**

I mål, som rör allenast ansvar för brott, må, om den tilltalade erkänt gärningen och annan brottspåföljd än böter ej ådömes, domen utfärdas i förenklad form. Dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, må ock utfärdas i förenklad form.

14 §.

Närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse av 30 kap. 6 § se 1964:166.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 11 februari 1969.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet NORDSTRÖM,
regeringsrådet WALBERG,
justitierådet WESTERLIND,
lagmannen ULVESON.

Enligt lagrådet den 5 februari 1969 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 24 januari 1969, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle inhämtas enligt 87 § regeringsformen över upprättat förslag till *lag om ändring i rättegångsbalken*.

Förslaget, som är bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Trygve Hellners.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
den 14 februari 1969.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till *lag om ändring i rättegångsbalken*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran, och anför.

En mindre redaktionell jämkning bör vidtagas i förslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga lagförslaget med den vidtagna ändringen.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson